ЦІЕЙ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ✶ ОРШОТ, 9 МАЙ, 1988 ШУ. ✶ № 56 (7559). ✶ Мах 3 кеп.

Тахан—сийлахь-йоккхача Коталон ди

СОВЕТСКИ ХАЛКЪЕИ ЭСКАРЕИ ДЕНАЛ

Даим дагалаттаргда адамашта Сийлахь-боккха Даймехка тІом хиннача шерашка советски халкъа, цун сийлахьча Эскара карагІдаьнна денале гІулакх. Ший боарамашка а къизалга а диллача исторе чухь цІаккха ца хиннача тайпара хиннаб из — дунен тІа эггара хьалхарча социализма мехко империализма чІоагІагІболча реакционни низа — гитлеровски Германенеи цун союзникаштеи духьала баь тІом. Советски Союза хинна ца Іеш Европа а дерригача дунен а кхел къоастаяьй цо.

Советски Герзаща кийчдаьча Низаша тахан а дика кхетабу Даьхе лораяра шоашта тІабужа бехктокхам. Советски Эскара дерригача хьалкъо, дунен прогрессивни наха баркал а оалаш, дагалувц сий долча вай бІухой турпала истори, цо хьабена никъ.

Дерригача халкъо хьал а лоацаш, бохабир цо белогвардейцаш, интервенташ, Октябра карагІдаьннараш дІадаха безам болаш империализм тоссаелча дІахьекхар социалистически строй чІоагІа йолга, из тешаме лорае къонача Советски Іаьдала низ болга.

Дунен империализм чугІортар юха техачул тІехьагІа, тІемо бохабаь халкъа боахам юхаметтаоттабеш дар вай халкъ. Цунца цхьана диццалийта йиш йолаш дацар мохк тешаме лорабелга Іалашдар. Дунен тІара хьалаш чІоагІа ирделар 30-гІа шераш долалуш. Цудухьа вай а дукхагІа теркам тІабахийтар тІема индустри дегІайоалаяра, технически перевооружени йора эскара, флота, тоайора ерригача лични состава хьехар а кхетам а балара методаш. Цу дерригне а лакхбир советски бІухой низ.

Дунен тІема кхерам тІаэтталга кхета а деш, массане а кхерамзле Іалашъергйола система хьаеш хилар СССР. Цхьабакъда, из хьаллаца раьза хиланзар Англе, Франце, США кулгалду гІозараш. Цар безам бар СССР фашистски агрессена духьала оттае. Ховш ма хиллара цо тийшача балхах вайна духьала тІом а болабир. Фашистски Германе а цун союзникий а боккха низ бар вайна духьалбаьннар — 8,5 миллион саг вола эскар, низбола тІема техника, цхьадолча даькъе вайчул тІех а йолаш. Фашисташа къайле а йнцар шоашта дагалаттачох: дунен тІа хьалхара социалистически паччахьалкхе йоха а яь, дерригa дунен тІа ший доал оттаделга.

Боарам боацаш хала хилар вайна хьалхарча тІема деношка. МоастагІчо аьшка гІозаращца го баьбар Ленинграда, дІалаьцаяр Ростов-на-Дону. юхегІертавар Москвана, 1942 шера халача хьал тІа яр Сталинград, Кавказ. Цхьабакъда котъяла-м маганзар империализмана, дхъ шера лаьттар дунен тІа эггара дукхагІа цІий Іодахийта бола тІом, тІеххьара гораоттайир фашистски Германи.

Юха а дІахайтир ЦІеча Эскаро, социализм лорае ше кийча долга. Денал, къонахчал бІаргадойтарах 7 миллион совгІча сага орденаши медалаши елар, 11,5 эзар совгІа саг Советски Союза Турпал хилар. Лакха совгІаташ денначарна юкъе кІезига бац вай мехкахой а. Царех ба Советски Союза Турпалаш Ш. Абрамов, А. Алейников, Г. Болтаев, В. Ермолаев, А. Иодис, П. Крутов, Х. Нурадилов, дукха а кхыбараш.

Дунен шоллагІча тІема итогашта раьза хиланзар империалисташ. Дукха ха яллалехьа юха а тІема кийчо еш яр из. Дерригача дунен тІа ший тІема базаш, агрессивни блокаш хьае йолаелар США. Сихбенна оттайир дунен социализм йохаяра планаш, герзащца духьалбаьлар къаман - кортамукъален болама. Тоъам ба тІом чакхбаьнначул тІехьагІа хиннар дагалаьцача. США бехках дунен тайп - тайпарча миІингашка дийннача довнашка 10 миллион саго вахар Іодиллад. Цу юкъагІа американски империалисташа кхыча халкъашта 250-зза духхьалдаьхад герзащца кийчдаь шоай низаш. Цар бехках кхераме хьалаш латт тахан Персидски заливе, Никарагуа, Мозамбике, Анголе хьаллувц шоай къамашта духьала йола бандаш.

Советски наьха къона ноахале, ираза, бІарга ца гуш я тІема халонаш. Цхьабакъда, цо тешаме кхоачашду социалистически Даьхе лорае тІахьехаш дола вакеташ, боккхагІчар сийлен тІема традицеш хьаийеш хьалкхув коммунистически идеалашта, пролетарски интернационализма гІулакхашта тешаме бола къона бІухой. Тахан цІей дездеш, доккхал а деш, цар цІераш йоах вай. Царех ба вай мехкахой Советски Союза Турпалаш Р. Аушев, Г. Демченко, пачхьалкхен совгІаташ денна бІухой Л. Капаев, А. Котиев, А. Сыроежко, С. Литвиненко, С. Сухоруков, дукха а кхыбараш. Афганистана Демократически Республике денал, турпала гІулакхаш бІаргадойтарах Нохч-ГІалгІайчен 270 бІухочоа пачхьалкхен лакха совгІаташ деннад.

Дукха ба Даьхе лораеш вай мехкахой. Фиййла латт уж тІема дежурстве, царех хиннаб политически а тІема а кийчон отличникаш. Вай доккхал де йиш йолаш дика Іомаду тІема гІулакх.

КПСС хадданза йоакхо еш долча Герзаща кийчдаьча Низий лакха я тІема потенциал, цун бе доал тахан ше морг кхы доаца герз, тІема техника. Советски Даьхенна, коммунизма идеалашта тешаме болча наьха кара да из герз.

Р. ЯГОФАРОВ,
НГІАССР военни комиссара заместитель, подполковник.

Художника М. Гетмана плакат. «Плакат» яха издательство.

ГОРКОМЕ ГУЛБЕЛАР ВЕТЕРАНАШ

Самардийнахьа КПСС Грозненски горкоме хилар тІемеи къахьегамеи ветераний вІашагІкхетар. Из хетадьдар Сийлахь-йоккхача Коталон 43 шу дизара. Цига бар тІемеи къахьегамеи ветераний республикански, городской, районни советий членаш.

Ветеранашка моаршал хоатташ, дерригача халкъа цІейца уж даькъала бувцаш къамаьлаш дир парте горкома шоллагІча секретара М. Э. Баймурадовеи горисполкома председатела В. М. Шамардинеи. Цар баркал аьлар фронтовикашта бахача наха военно-патриотически кхетам луча хьинаре дакъалацарах, къахьегаме цар толамаш дахар, могаш-маьрша а ираз долаш а уж хилар ловш ловца баьккхар. Цул тІехьагІа дийцар КПСС XXVII съезда решенеш толаме кхоачашъяра тІехьа Грознерча къахьегамхоша лоаттабеча къовсамах, город социально-экономически дегІайоалаеча карагІдийннарех.

Ветеранаш ниттa даькъала бийцар школьникаша.

ВІашагІкхетаре дакъалоацаш хиннараша В. И. Ленина памятника юхе зизаш дахкар.

КПСС ЦК хинна вІашагІкхетар

7 мае КПСС Центральни Комитете хилар массови информаце средствай, идеологически учрежденейи творчески Союзийи кулгалхоштца вІашагІкхетар. Дийцар хургйолча XIX Ерригсоюзни партконференцена кийчо яра дешаш.

ВІашагІкхетар хьадиййлар КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

ВІаши дагабоалача юкъе дакъалоацаш хилар нн. Н. М. Грибачев — «Советский Союз» яхача журнала керттера редактор, С. В. Викулов — «Наш современник» яхача журнала керттера редактор, С. П. Залыгин — «Новый мир» яхача журнала керттера редактор, В. Г. Афанасьев — «Правда» яхача газета керттера редактор, А. А. Ананьев — «Октябрь» яхача журнала керттера редактор, И. Д. Лаптев — «Известия» яхача газета керттера редактор, Г. Я. Бакланов — «Знамя» яхача журнала керттера редактор, В. М. Фалин — «Новости» яхача кепайоазон агентства правлене председатель, К. Ю. Лавров — СССР театральни деятелий Союза правлене председатель, М. Ф. Ненашев — СССР Госкомиздата председатель, Г. Н. Селезнев — «Комсомольская правда» яхача газета керттера редактор, И. К. Архипов — Ерригсоюзни музыкальни общества правлене председатель, В. В. Карпов — СССР йоазонхой Союза правлене хьалхара секретарь, А. Д. Салынский — «Театр» яхача журнала керттера редактор.

Белгалдаьккхар демократии гласности дІахо дегІайоалаеча, социализмана хийра йолча явленеех общественни вахар цІендеча кепайоазон лоархІам лакхлуш боагІаш хилар. XIX Ерригсоюзни партконференци хула ха хьатІакхоачача хана массови информацеи пропагандаи средстваш вай вахара еррига оагІонаш кердайоахача, перестройка йолча хана хьахулаш мел дола прогрессивни дар хьаллоацача, Іоаяь хьалха латта опыт вІашагІтохачен цуна пропаганда ечеи кхы а хьинарегІа гІо деш хила езалга.

Болх чакхбоаллаш къамаьл дир М. С. Горбачева.

ВІашагІкхетаре дакъалоацаш хилар новкъостий Л. Н. Зайков, Е. К. Лигачев, В. П. Никонов, Н. Н. Слюньков, А. Н. Яковлев, В. И. Долгих, Г. П. Разумовский, О. Д. Бакланов, А. П. Бирюкова, А. Ф. Добрынин, А. И. Лукьянов, В. А. Медведев.

ВІашагІкхетарах йола йизза отчет кепатохаргья.

(ТАСС).

ДОАКЪАР КИЙЧДЕ БОЛАБЕННАБ

РЕПОРТАЖ

Іуйрнйна нийс сахьат доалаш латт. Тхона хьалхашка улл ІажагІча зизаша кхьалла рапса доккха кха. Из тІатеПа хьокхаш боахк Шалински района «Шалинский» совхоза коммуниста Агаев ВахІида кулгалдеча бригада механизатораш Экмурзнев Мумадин Абдулаев ЯрагІии.

— Укх бригаде 120 гектар мара яц рапс, — йоах совхоза парткома секретара Чинтаев Албека. — Вешта совхозе, еррига а 500 гектара тІа я из. Цунах 280 гектара тІара яр хьекхай. Чуйицачох 1500 тонн гаргга силос еллай хІанзле. Цул совгІа мошача доакъара хьайбашта а юаяьй из.

— Миштаб хьувкъам? — хетт оаха.

— Укх бригаде хІара гектара тІара мел йоалл хац сона, — йоах Албека. — Цхьабакъда, совхозе гІолла хІанзалца чуийбеш хинна хьувкъам хІара гектара тІара 200 центнер гаргга хиннаб.

Тхона хьатІавенача Агаев ВахІидага, Албекага санна хаттар дича, цо аьлар:

— Ткъаь гектара тІара мара чуийцаяц оаха рапс. Царех хІаране тІара 215—218 центнер моша доакъар доал, план 170 центнер йолаш.

Сиха лел кхай тІа гІолла рапс хьокхаш йоахка агрегаташ. Иттех минут ялалехьа хьалъюз, оагІонаш кхы тІа а цаІ-ах метр совгІа лакхъяь трактора тІехьайийза лафет. Хьалийзачул тІехьагІа кхай йистте латтача тараза тІа оз Агаева хІара лафет. ТІаккха из мел я квитанце тІа дІа а язийя цу тІа бригадира а лафет силос йоллача дІайига езача механизатора а кулгаш язду.

— Кхаш леладеш йола Агаева бригада а хІаьта доакъар Іалашдара вІашагІъелла яр а арендни подрядагІа болх беш я, — йоах Чинтаева. — Цудухьа кхай тІара дІайода мошача доакъарах етта хІара тележка оз, шинна бригада викал а волаш. ТІаккха саррахьа, болх чакхбаьлча дІадихьа доакъар мела-д а хьеже мах а оттабия Агаева бригадана ахчан чек язъю доакъар кийчдара вІашагІъеллача бригада викало, хІаьта хІанз силос йоллара бехктокхаме волча Усманов Апте. Цунгар доакъар дІаэцача хана, ахчан чек хьайбаш леладераша а язъю.

Нийса деш хІама а да. ХІана аьлча, шоаш тІеххьара хьаэцаргдола ахча продукци яккхарга дІадодачох тийша хургдолга ховш, из ма хулла лохде гІерташ къахьег хІанз хІаране.

Соахка бригадаша подрядагІа а доацаш хьадечоа нарядаш а увттаеш болх баьча хана хьожаргвар хьо рапс, силоса хьажкІаш хьокхача хана увтташ хиннача суртага. Чуэцачох кІезигагІа дале 5—10 процент доакъар кхай тІа дуташ, е дІахьоча хана новкъа лафеташ тІара Іолегадеш пайда боацаш доадора, даггара тІахьожам лоаттабешше а. ХІанз шоаш хьадечоа шоаш ба контролераш. Цудухьа, буц хьекха моттиг, из дІакхухьа никъ «мотт хьекхача» санна цІена ба.

Тхо къамаьл деш латташ, цхьацца йоккха лафети КИР яха буц хьокхаш йола агрегати тІехьайийза кхо трактор ера цу бригаде рапс чуэца. Царна тІавода Агаев ВахІид.

— Добриев Макшарипа кулгалдеча дулха хьайбаш кхоабача бригадера нах ба уж, шоай хьайбашта моша доакъар дахьа баьхка, — аьлар Агаева юха веча. — Доакъарга дІадодар лохдара рапс чуэца шоай техника йоалаеш баьхкаб.

— Хьавеннача моллагІчунга доакхийт оаш укхазара доакъар?

— Лац, оттаьча договорага хьежжа мара, — йоах Агаева. — ХІаьта Добриевца баьча бартах укхазара 800 тонн моша доакъар дІадахьа бокъо я цар. Цунах ах ахча хІанзле хьаденнад цар, дисар дерригa доакъар дІадихьача хьалургдолаш да.

— Арендни подрядагІа кхаш, хьайбаш леладарий болх вІаштІехьбаккхаро пайда баь хьагучадаьнна хІама дий?

— Хьайна ховргда хьона дикагІа, цифращца аз дийцача. Масала, соахка хьалхарча квартале хІара хьайбана 200 грамм гаргга мара дулх тІакхийтта хиннадоацача, укх шера цу юкъа из хьокхам 550 граммага кхоачаш лакхбелар. Цу гІулакхо йиш хилийтар кхаь бетта планал 30,2 тонн дукхагІа долаш, пачхьалкхенна 400,2 тонн дулх дІадала, хІаьта шура план 90 тонн йолаш 123,5 тонн дІаелар цу юкъа. Дулх даккхарга, шура яккхарга дІадахийтар 2,4-зза лохдир.

Силос йоллача да тхо. Етта хьатІакхувла лафеташ сиха йоасса а йийя, моша доакъар кІоага чу гІолла дІанийсдеш боахк болхлой Осмаев Хожахьмад, Яхиханов Ади, Вашаев Ваха. Цхьан минута соцайиц низ бола ший С-100 марках йола трактор, моша доакъар кІоага чу ІочутеІадеш воаллача механизатора Хамидов Лом-Іаьлас.

Силос дикагІа хургйолаш рапса цхьа тІоа биллачул тІехьагІа, тІа тух, карбомид хьоарцийт, тІаккха ча дуллийт.

— Рапс сов моша а тІаьда а йоландаь, хІара шин тІоана юкъе ча дулл оаха, — йоах Усманова. — ХІара кІоаг ма хулла сихагІа биза гІерт. Цу гІулакхага ха кІезигагІа дІа мел йохийт, дикагІа хул доакъар.

— Вешта укх шера хІара хьайбана лаьрхІа 22 центнерал кІезигагІа йоацаш доакъара единица Іалашъе лаьрхІад оаха совхозе, — йоах Албека.

М. ХАМАТХАНОВ.

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

1988 ш. 9 май № 170 г. Москва

Новкъостий салтийи матросаши, сержанташи, старшинаши!

Новкъостий прапорщикаши мичманаши!

Новкъостий эпсараш, инаралаш, адмиралаш!

Новкъостий Сийлахь-боккхача Даймехка тІемеи СССР Герзащцарча Низийи ветеранаш!

Шовзткъеи кхоъ шу хьалха Коммунистически парте кулгал а деш, турпалерча советски халкъо, цун денала Герзащцарча Низаша Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа Котало яьккхар, фашизм хІалакйир, социалистически Даьхен кортамукъалеи ший лоІаме хилари лорадир, Европа халкъашта кортамукъале ера, адамленна машареи социальни прогрессеи перспективаш хьайийллар.

ХІанзарча нахаи цар тІехьенаштеи даим дагалаттаргда тІемхой, халкъа ополчене бІухой, партизаний подпольщикийи лергдоаца турпалера гІулакхаш, болхлой класса, ахархой, интеллигенце — шоай вахар ца кходеш, тІем тІа а тыле а Котало яккхара тІехьа къовсам мел лоаттаберий боккха къахьегам. Сийле хийла цар! Советски халкъо боккха мах бу кхыча мехкий эскарашеи патриоташеи, Сопротивлене болама а антифашистски подполье а доакъашхоша фашизм йохаеча юкъедихьача даькъа.

Сийлахь-йоккхача Коталон цІей дезду вай вахаре ерригача сферашта революционни перестройкеи эргалонаши хулача хана. Сийлахь-боккхача Даймехка тІема урокаш теркал а еш, хІанзарча реальностей хаьдда йолча анализах ког гІортолга а еш, Советски Союзо социализма вежарашха долча мехкаща цхьана лерргагІа чакхйоаккх керда политически уйла, хьинаре къовсам лоаттабу ядерни герз а низ а юкъебоаца машар хилийтара. Цу даькъе атта боаца хьалхара гІа баьккхаб, цхьабакъда хІанз а тешшаме машар хургхиларах гаранти яц, ядерни тІема кхерам дІабаьккхабац. Реакционни дола империалистически гІозараш хІанз а шоай оагІорахьа тІема совле хилийта, дунен халкъашта юкъера проблемаш къоастаеча шоай низах пайда эца гІерташ ба. Цу хьалашка СССР Герзащцарча Низаша, Варшавски Договора доакъашхой-пачхьалкхений эскаращца цхьана, тешшаме кхоачашъю оборонительни мисси, фийла ха тІа латт социализми халкъий кхерамзлеи лораеш. ХІанзарча социалистически даймохк лорабераша яхьа ма йоагІара дІахьу доккхагІдолча ноахалий тІема традицеш, къонахчал гойташ кхоачашду шоай тІемеи интернациональнии декхар.

БІун коллективашка кІоарглуш йоагІа позитивни процессаш, чІоагІлу де дезар хьадехари шоай гІулакха тІабийрза хилари, къовсам лоаттабу формализмацеи сеца латтара хьалашцеи. Эскарерчеи Флотерчеи вахара демократизаци яра процесс шерлуш йоагІа. Эскаре а Флоте а фийла хилар, тІема кийча хилар лакхдара, организованности дисциплинеи чІоагІъяра керда импульс лу XIX Ерригсоюзни партийни конференцена кийчо еш хиларо.

Коталон цІейца моаршал а хоатт аз, даькъала а ювц эскареи флотеи лични состав, СССР Герзащцарча Низий ветеранаш, Сийлахь-боккхача Даймехка тІема доакъашхой.

1941 — 1945 шерашка Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа советски халкъо яьккхача Коталон 43 шу дизар дездеш приказ лу аз:

Тахан, 1988 шера 9 мае, моттигерча ханах 22 сахьат даьлча вай Даьхен столице городе-турпале Москве, союзни республикай столицашка, городашка-турпалашка Ленинграде, Волгограде, Одессе, Севастополе, Новороссийске, Керче, Туле, Смоленске, Мурманске, крепосте-турпале Бресте, хІаьта ииттa городашка Калининграде, Львове, Ростов-на-Доне, Куйбышеве, Свердловске, Новосибирске, Чите, Хабаровске, Владивостоке, Североморске ткъаь иттаза йоккхий топаш залпагІа кховсаш артиллерийски салют дала.

Даим сийле хийла вай Даьхен кортамукъалеи ший лоІаме хилийтари духьа тІем тІа байнача турпалий!

Даькъала хилда турпала Советски халкъи цун денал дола Герзащцара Низаши!

Даькъала хийла Советски Союза Коммунистически парти — вай еррига коталонаш яхара дог айдери организатори йола!

СССР оборона министр, Эскара инарал Д. ЯЗОВ.

Нов. Д. Баматгириевна «Нохч-ГІалгІай АССР транспорта заслуженни болхло» яха сийлен цІи яларах дола

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Автомобильни транспорте доккхий гІулакхаш карагІдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГІалгІай АССР транспорта заслуженни болхло» яха сийлен цІи лойла **Баматгириев** Джалена — Веденски района «Веденское» яхача ремонтно - технически предприяте водитела.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

гор. Грозный,
1988 шера 4 мае.

Тахан — Коталон ди

МА МОГГА ИЗ ДИ ГАРГАКХИЙЛЛАД ВАЙ

ТIЕМА ВЕТЕРАНАХ ДОЛА ДУВЦАРАШ

ХIАНЗ А СТРОЕ ВА

...ТIом болабеннача хьалхарча деношка 18 шу даьнна волча Гадаборшев Iусмана Махьмада военкомате заявлени лу, добровольец волаш фронте вахийтар дехаш. Бакъда, юххьанца фронте кхачац Махьмад. Из хьожаву Орджоникидзевски тIема бувзама училища лоацъьча курсашка деша. Уж чакхъьяха ваьлча цхьан юкъа Уральски тIема округа 231-ча стрелкови дивизи бувзама взвода командир волаш гIулакх деш хул зIамагIвола лейтенант М. Гадаборшев. Дукха хьежавезанзар цун моастагIчоа духьалъоттарга. Цу шере а дивизи Сталинграда гаьна йоацаш уллача Ерзовка яхача юрта фашисташца бирса тIемаш дейоалу. Укхаза хилар Махьмада хьалхара тIема дов. ФуннагIа даь а, шелал хIатIаотталехьа Сталинград дIаяккха гIертар моастагIа. Амма, вай бIухой цхьа гIа тIехьашка ца боаккхаш, майрра духьаллаттар цунна. ХIаьта гитлеровцаша цахаддаш хьеттача йоккхийча топийн кхыча герзийн пхорчашта кIал вай тIема подразделенешта юкъе тешшаме бувзам Iалашбеш яр М. Гадаборшева взвод. Царех тийша дукха дар. Из кхета а деш, моастагIчо шийна могар дора вай бIухошта юкъера бувзам бохабе гIерташ. Цудухьа хала гIулакх дар связисташта тIалаьттар. ХIара йохаяь телефонни лини фашисташа хьадеча довна кIала юхаметтаоттае езар. Дукха бовра связисташ.

Хьалхарча тIем тIа байра Махьмада однокурсникаш Дулаев, Буруев, Загорский, кхыбараш. Дуккханешта човнаш яьяр, царна юкъе из ше а волаш. Къоначa командира деналерча гIулакхий боаггIа мах бир Даьхено. Цунна елар ЦIеча Седкъа орден.

Эггара халачеи бирсачен хана — 1942 шера парте мугIарашка дIаотт Iусмана Махьмад. Цо кхы а чоагIду связиста майра дог, шерлу цун деналерча гIулакхий список. Иштта 1943 шера гранаташ чу а кхайсе, немецки ДОТ йоаха а еш, 23 фашист каравоалаву цо ший новкъосташца Завьяловцеи Софроновцеи.

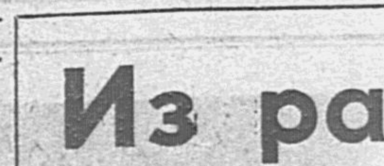
БIаьха хилар Коталонга Махьмада бихьа никъ. Из тIом беш хилар Курско-Орловски дуга яхача, хьинаре дакъа лаьцар Украина, Румыни, Австри, Венгри, Чехословаки мукъайоаккхача. Цига денал гойтарах цунна елар Даймехка тIема 2-ча степена орден, дукха медалаш, дуккхаза белгалваьхар командоване баркалаш кхайкадеш.

ТIом чакхбаьначул тIехьагIа а эскаре гIулакх деш хул М. Гадаборшев. ТIаккха 1947 шера денз дIадолалу граждански вахар. Цо болх бу бехктокхамерча партийнии советскии гIулакхаш тIа. ХIаьта тIем тIа санна, къахьегама фронте а ше кхо ца веш, халагIдолча хьалха волаш хьавера Махьмад. Пенсе вахачул тIехьагIа цIагIа Iохайна воагIавалanзар тIема эпсар. ХIанз из болх беш ва Назрановски района тIемен къахьегамен сийлен музея директор волаш.

— Даьй гIулакхаш, цар традицеш кхувш йоагIача тIехьенна дIайовзийтар, цу традицешца уж хьалкхебар хIара ветерана декхар да, аьнна, хет сона, — йоах М. Гадаборшева.

ХIаьта из декхар кхетадарал совгIа, дизза кхоачаш а ду ветерана. Цо кагирхошца деча дуккхача вIашагIкхетарашка хьалкхею царна эггара езагIа йола оамалаш: идейни чIоагIа, догцIена, Даьхе езаш хилар.

М. МУТАЛИЕВ.

Городе Назране бахача наха дика вовз тIем тIа денале гIулакхаш шнйгара гойта, летчик хинна Оздоев Мурад.

Иштта дика бовзаш ба ГизатулингIар Мубаракшан Маликан, А. Братерски.

СУРТА ТIА: хьалхарча плане багIа (аьрдехьара аьттехьа) М. Оздоев, М. Атигов, А. Братерский, М. Гизатулина, М. Гизатулин.

Р. АУШЕВА сурт.

БЕРЛИНЕ КХАЧЧАЛЦА...

Мочкъий-Юртарча 17-ча партконференце цIерагIча колхоза хьажкIашта оасар деш тIеххьара мул боаккхаш бар кхалнах. Делкъа ха хиннаяр. Оасар даь баьлар уж, Алханчурта каналаца ягIача гаьний Iийне Iохайшар хIама даа.

— Канала чу лийча а лийча мара, цIагIоргдац вай, — аьлар царех дош алара хьакхаштагIа йолча цхьан кхалсаго. Цхьабараш раьза хилар цо яхачоа.

Цхьацца дувцаш, бегаш беш уж багIача хана цар бригадир вера.

Массаза ше хиннача тайпара воацаш цхьа гIайгIане вар из. Цхьаболча кхалнаха из зийра.

Кер чура низткъа озадаь оалаш санна «ТIом хьайнаб», аьлар цо. ХIанзза безаме хинна кхалнах гIайгIане бийрзар, къаьстта царна юкъе ХIажар. Дукха денош даьннадацар вай доазув лорадеча эскарца ва со, аьнна, цунга воIагара Бесланагара письмо дена.

Ахканара из сийрда ди Iаьржача моргхаша малх къайлабаьккха баьдделча санна хетар — хIара цIагIа, таьзет долаш санна, сагато эттар. ЮкъагIдаьлар маьрша вахар, маьрша къахьегам, дерриг хувцаделар.

Сийлахь-боккха Даймехка тIом болалуча дийнахьа Польшаца долча вай доазонца латтача 17-ча погранични полкаца вар Чахкиев Бексолта Беслан.

— Цу дийнахьа Ливни яхача города гаьна йоаццача заставе дар тхо, — яхаш дувц Беслана. — Iуйрийна сахулача хана цхьатарра тхона чуетта йолайир йоккхий топаш, самолеташ тIара бомбаш. Цкъара духьалъэттар тхо. Бакъда дукха лоатталургдолаш дацар. Нах зехьа боа ца байта командоване приказ а денна, тIехьашкадаьлар. ТIаккха цхьа чIоагIало а лаьца, духьалъайттар.

Цу тайппара, духьала тIом а беш, тIехьашкабувлаш Буг яхача додача хи тIа кхоач Чахкиев Беслан юкъе вола эскара дакъа. ХIаьта из вар 173 дивизе 373-ча йоккхийча топий-артиллерийски полкаца 75 миллиметрови йоккхача топа наводчик а волаш.

1941 шера ноябрь бетта Московски области Кашира яхача городе немцаша лаьца чIоагIало йохош, цар танкови эскара духьала тIом беш хул Чахкиев Беслан юкъе вола 173 дивизе бIухой. Мордвес яхача моттиге тIехьашкавоаккх цар моастагIа.

Москва яккха тIабаьхка хинна фашисташ эшабаь тIехьашка баьхачул тIехьагIа цIаьккха духьалъотта кийчлуш бар гитлеровцаш. 1942 шера 3-ча январе японски посолаца Осимаца къамаьл деш Гитлера чIоагIа бIубенна дувцар шоаш де лаьрхIар: Къулбехьа тIатаIа лерхI аз, Ха дика ма эттинге юха а Кавказа оагIорахьа лата дага ва со. Из эггара лоархIаме да. Мехкдаьттана, Ирана, Ирака тIакхача веза... Бакъда, Москваи Ленинградн йохае а гIортаргва».

Иштта яр цу шера гитлеровций план. Къулбехьера Арктике кхаччалца латтача ерригa фронте дIаболабелар цу шера ахканара къиза тIом. Из тIом беш Къулбехьен Буг яхача додача хи тIа аьттига когах бомба гарг кхийтта, хала чов хул Чахкиев Беслана. Цигара Тамбове госпитале вуг из. ТIехк лаьца хинна чов йийрза ца йоалаш кхо бутт совгIа ха йоаккх цо госпитале.

— Сагота хетар госпитале, — йоах Беслана, — хьай новкъостий тIом беш болга а ховш, тоам а хетацар. СихагIа фронте юхакхача ловра.

Юххера а хьатIакхоач Чахкиев юха тIем тIа оттаргвола ди. Юха а тIема новкъа воал из. Цо дакъа лоац Сийлахь-боккхача Даймехка тIема эггара йоккхагIчарех йолча Курско-Орловски дуга оалача операцена юкъе, из чакхъяллалца.

Вай эскар цига котдаьиначул тIехьагIа дIахо моастагIчо дIалийца моттигаш мукъайоахаш беча тIем тIа хул из.

— 1943 шера гурахьа Брянски хьунагIа дар из, — дувц Беслана, — разведкас кхераме хIама дац духьала, аьнна, новкъа долхар тхо. ВIалла дага а доацаш хьуна юкъера шиннахьара пулемет етта йолайир тхона. Геттара сиха тIом юхаболабир оаха. Сай йоккха топ пулеметаш хьаеттача оагIонашта тIа а ерзаеш, етта йолайир аз. Цхьа ха яьннача гIолла ювлаш хинна пулеметаш сайцар. Фашисташ боабаьбар. Човнаш хинна унтер-эпсар оаха тхоаьшца есаралла дIавигар.

Тха ираза, тхо тIом бе сов а сиха духьалдовларах ца доадеш дисар тхо. Цу тайпара йола кIийленаш дукха яьй тхона.

Вай территори моастагIчох мукъайоаккхаш деча тIемашка дакъалаьцачул тIехьагIа, 1945 шера январь бетта Варшава мукъайоаккхача фашисташа Сандамире яь йоккха чIоагIало йохаеча, польски город Штеттин, кхыяраш мукъайоахача дакъа лоац Беслана шу долладеннача хана деиз апрель бетта тIехьарча деношка кхаччалца.

Варшава атта хьаеца тигацар фашисташа, чIогIа духьалбуьйлар, ишкъала тIом бе бийзар цига а Сандамире а. Варшавана гонахьа эскар оттадаьдар, массе тайпа герз а долаш. Тха тIом бе бийзар гитлеровций 45 миллиметрови йоккхий топаш хьаеттача оагIонна духьала. Оаха ши йоккха топ йохайир, уж етташ хинна виъ фашист вийр.

Апрела тIеххьарчеи мая хьалхарчеи шин кIирагIа Беслан тIом беш хул Германе городаш Дойч-Кроне, Ротенов, Шпандау, Потсдам, кхыйола городаши юрташи фашисташкара хьайоахаш. Юххера а Берлина дIатIакхоач.

— Берлина тхо гаргагIертача гитлеровцаша чIоагIа дов дора тхона, — йоах Чахкиева. — Цкъа окопашка дагIар тхо. Тхона чуетта йолайир бомбаш, дукха тIаьхкаяр самолеташ. Юххе кхийттача бомбас хьакхессача лаьтто окопа чу вагIа со къайлаваьккхар. Са ираза сона улув окопа чу багIар са новкъостий Бумагини Юр Николайи. Цар сиха белашца лаьтта тIера дIа а хьекха хьамукъаваьккхар со. ХIаьта бел Iоттаенна хоададаьча аьрга лергах баь ер муа бовнза ба са.

Гитлеровцаш чIоагIа духьал эттабар Берлин хьа ца хеца гIерташ. Мадарра аьлча, ерригача тIема хана сона нийсъенаяцар Берлине санна бикъбенна тIом хинна моттиг. Бакъда мел дукха цар духьале йой а, город оаха хьалаьцар, чакхдаьлар Берлинах. Эльба яхача додача хин кхо-йиъ километр мара гаьна йоацаш позици лаьцар тха полко (хIаьта 1970-ча истребительни дивизе танкашта духьаларча артиллерийски полкаца вар со).

Эльба хи тIа тхо американцашца вIашагIкхийтар. Дийца варгвоацаш деза дар из зерат. ВIаши мархIа лелхар тхо, цхьацца совгIаташ вIаши телар: медалаш, кхыйола хIамаш. ВIаши бувца мотт ца хой а, дагар дар дика кхетадора оаха.

Сона цIаккха а дицлургдац хIаьта се американцашца вIашагIкхетар. Уж а, вай санна нах ба. Царна а, вайна санна мара, тIом безац, машар беза.

Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа денале дакъа лоацаш чакхваларах Чахкиев Беслана еннай ЦIеча Седкъаи Даймехка тIемеи орденаш, «За отвагу» яха кхоъ медаль, «За освобождение Варшавы», «За взятие Берлина», «За Победу над Германией в Великой Отечественной войне 1941—1945 годов» яха а кхыйола а медалаш, 14-за баркал кхайкадаьд Керттерча лакхехьарча командоване.

1946 шера мара демобилизацегIа мукъаваьнна цIаванзар Чахкиев Беслан. Казахстане даьхача шерашка а цул тIехьагIа ше ваьчеи хьалкхийначеи Нохч-ГIалгIайчене а хадданза халкъа боахаме къахьегаш хьавоагIа из.

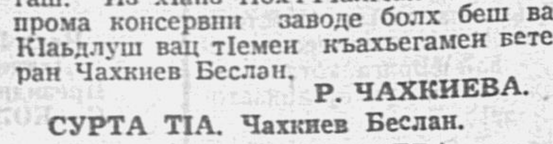
Чахкиев Беслана школе дешархошца, кагирхошца вIашагIкхийттача дувц ше а шийца тIем тIа хиннача новкъосташа а вай Даьхе моастагIчох лораеш даьча деналерча гIулакхех, боккха патриотическии интернациональнии кхетам лу къонача тIехьенна.

Массехк шу да пенси а хьожадаь салаIа цунна бокъо енна. Бакъда из Iевеннавац кхы а шийна моггача тайпара обществана болча пайдана къа ца хьегаш. Из хIанз Нохч-ГIалгIай Госагропрома консервни заводе болх беш ва. КIаьдлуш вац тIемеи къахьегамеи ветеран Чахкиев Беслан.

Р. ЧАХКИЕВА.

СУРТА ТIА. Чахкиев Беслан.

И. ПЛИЕВА сурт.

Из разведчик хиннав

Парте райкома пропаганди агитацеи отдела заведующи, цул тIехьагIа партийни комиссе председатель хинна Плотников Николай Тимофеевич пенсе ваха ши шу даьннад. ХIаьта а общественни вахара юкъе доккха дакъа лоацаш ва, къаьстта кагийча наха военно-патриотически кхетам балара.

Школашка, пионерий цIагIа, культура Двореце касткаста къамаьл ду цо ше дакъа лаьцача Сийлахь-боккхача Даймехка тIемах.

ЦIеча эскаре ший декхар кхоачашдеш из Литве волча хана болабелар тIом. Литовско-немецки доазон тIа кхаь дийнахьа бирса тIом бир, хIаьта низ цхьатарра бацар, цудухьа 1941 шера 25 июне командоване приказ делар юхатIехьашка довла, аьнна.

Цул тIехьагIа летар из Шауляй, Рига, Псков йоаккхаш.

Шозза човнаш хинна, госпиталера вийрзa араваьнначул тIехьагIа, из вохийт 55 арме 56 дивизе саперни батальона къаьсттача 79 отделене разведка командира заместителалла. Къаьстта саперни батальон яр хьалхара позици чIоагIъеш, доташи дзоташи хьаеш. МоастагIчун хьалхара оборона зе декхарийла яр разведка. Цар зувра тIом лирагIа бола моттигаш, землянкаш, миноментнии артиллерийскии батареяш, снайперий пулеметни точкаш. Цул совгIа разведкас операцеш чакхйоахача дакъа лаца дезаш хулар разведчик.

Немцаша дIалаьцача «ЦIебар» яхача юрта разведке баха безаш хилар салтий. Цу юрта нах бисабацар, немций а юртарча цIеношка Iеца бухьаш землянкашка бийсаш йоахаш бар.

— Тхоашта аттагIа долча цIен тховна тIа а даьнна, фашистий керттера моттигаш белгалъяьхар оаха, — яхаш дувц Плотникова. ШоллагIча дийнахьа ха деш латта гитлеровец лаьцав цар. Из операци дика чакхъяккхарах разведчика совгIат делар.

Дукха шераш дIадахад из бирса ха лаьтта, дукха хIама хувцаденнад наьха вахаре. Машаре къахьегаш вай даха 43 шу даьннад. ХIаьта а дицлац бIухочоа ше лийнна тIема наькъаш. Водаш а воагIаш а, ше цхьаь висача минуте дагаух цунна цхьацца хIамаш.

Из дар 1942 шера 23 феврале ЦIеча Эскара дийнахьа. Из цIей ший тайпара дезде лаьрхIар разведчикаша. «Тхона юкъе хиннача художника Гитлера сурт доккхача гата тIа а дилла, аьшка турбашта дIатIа а чIоагIдаь, фашистий позицена гаьна йоаццача Iоттадир, гонахьа минаш а яхка. Тхона хетар хилар цох — сурт хьадаккха аьнна хьатIабаьхка немецки салтий, минаш лийлха а лийлха, боабир, юхебисараш оаха автоматаш йийтта Iолегабир» — яхаш дувц Плотникова.

1942 шера къаьстта лоархIаме задани кхоачашъе вахача хала човнаш а хинна, госпитале вахийтар Плотников. Цига ког дIа а боаккхаш, хиннача контузена дарба а деш, ши шу даьккхачул тIехьагIа инвалид хиларагIа, воински учетера дIа а ваькха цIавайтар из.

ХIаьта а ший низ, хьинар кхо ца деш къахьегаш ва ветеран, цудухьа цунна хIанз а тел сийлен грамоташ, наха доккха баркал оал.

А. МАЦИЕВА.

Эскаре гIулакх деш ба вай мехкахой

ЦХЬАН ЦIАГIАРА — ВОРХ БIУХО

Городе Назране бахаш ба АрапхановгIар Мирзий Хьасанеи Азамата Дебаханеи боккха дезал. Хьасана дуккхача хана болх баьб «Назрановский» совхозе механически мастерске заведующи волаш. Из механизатор ва, хIаьта юрта боахаме 30 шерал совгIа къахьийга а ва.

Даси наноси хьалкхеваьв ворхI воI. Уж массава а зIамига болча хана денз къахьегама хам бе, цун сий де Iомабаьб цар.

Боккхий хинначул тIехьагIа цхьаннена тIехьа шоллагIчо ювхаш тIемахочун форма тIайийхар къонгаша. Цу беркатеча дезалера кхаь воIо — Мурадеи, Мухьмадеи, Iийсаси шоай декхар дизза дIаденнад Советски Эскаре гIулакх деш. ХIанз уж запаса сержанташ ба.

ХIанз а кхы кхо воI — Мувсаи, Ахьмади, Джабраьили — ва АрапхановгIар эскаре гIулакх деш. Укх бIаьсти даьхен декхар дIадала ваха кийчлуш ва ворхIлагIа вола воI Хьамзат а.

Цхьан дешаца аьлча, АрапхановгIар дезало Даьхенна ворхI салте веннав.

Дукха ха йоаццаш Мувса гIулакх деш волча бIун даькъера даьнеи наннеи баркал оалаш письмо дайтад. Цу тIа йоах: «Оаха лоархIаш дола Мирзий Хьасани Азамата Дебахани! Тха бIун даькъе гIулакх деш ва шун воI Мувса. Командоване, партийни, комсомольски организацеша доккха баркал оал шоана иштта дика воI оаш хьалкхеварах.

Ше эскаре гIулакх деча юкъа Мувсас хьахьекхад дисциплина йолаш, визза тIемахо ше волга. Лоаццача юкъа цо караерзаьй тIема говзал. Iехдика оценка йолаш кхоачашъю производственни заданеш. Хадданза ший идейно-политически знанеш лакхъеш, подразделене юкъарча вахаре хьинаре дакъалоацаш хьавоагIа из. Командираша, новкъосташа лоархIаш ва. XIX Ерригсоюзни партийни конференце сийна тIайица социалистически декхараш хьанал хьалха кхоачашдеш хьавоагIа».

Кхы малагIа дегагIоз эш даьнеи наннеи?!

У. ГИРЕЕВ.

ЦУНГА ХЬЕЖАШ БА

«Хьамсара Сергей Ивановичи Мария Карповнаи оаха дег тIара даькъал дувц шо Коталон денца. Иразе аьттуви хилба шун вахаре, цIаккха тIемо кхы Iаьрж ма йойла вайна тIера сигале. Цунца цхьана оаха шуга дIахойт, шун воI Семягин Сергей тха бIун даькъе ший декхар тIехдика кхоачашдеш волга. Из ва тIемеи политически кийчон отличник, сержантски составаца комсомольски болх бара инструкторалла оттаваьв сержант Семягин Сергей. ХIаьта цу юкъарча балхах тIехдика а лоархIаву из. Баркал шоана, иштта дика воI кхеварах, доккхал де йиш йолаш да шо цунах. Шо лоархIаш бола эскара даькъа командир, политически даькъе командира заместитель». Цу тайпара каьхат дера дуккха ха йоаццаш Грозне бахача СемягингIар дезале цар воIо Сергейс гIулакх деча эскара даькъера.

Эскаре вахалехьа СССР 50 шу дизара цIерагIча грозненски химически заводе слесарь-электрик волаш лоацача хана къахьегаш хилар Сергей. Ше хIама хара тIакхувш волга, хержа балха говзал езаш волга хьагойтар цо къахьега волавеннача дийнахьа денз. Къахьегам безаш хилар чIоагIа накъадаьлар эскаре а. Цул совгIа заводе балха волча хана ВЛКСМ комитето тIадиллaрагIа кагирхошта юкъе тайп-тайпара комсомольски болх беш а хилар Семягин. Из а накъадаьлар.

Дукха ха йисаяц Семягин Сергей Даьхен декхар дIа а денна цIаверза. Гурахьа ши шу доал из эскаре ваха. Юха а ше болх баьча заводе юхавоагIаргволаш ва из. Цох тхона дийцар Семягин юкъевоIаш хиннача бригада кулгалхочо Чурбанов Евгене. ТIемахочо хадданза бувзам лоаттабу ше болх баьча коллективаца. Цунга хьежаш ба укхаза.

А. ШОВХАЛОВ.

ТЕШАМ БОАБЕРГБАЦ

Урус-Мартановски района Алхазурово яхача юртара Курсаев Ахьмад 1987 шера бIаьсти вахар Советски Эскаре гIулакх де. Цу юртара бархI саг вар цу дийнахьа Даьхен декхар дIадала водаш. Цар гIулакх деча эскара даькъий командираша ухийтача каьхаташка хьежача, царех дика бIухой хиннаб.

Къаьстта белгал ваьлар Курсаев Ахьмад. Цунна тешал деш да эскара даькъа командоване Ахьмада даьнеи наннеи баркал оалаш дайта каьхат: «Хьамсара Ахьмада Ризвани Мустафай ЗулпаIеи! Шун воIо Ахьмада хьагойтад ше дика тIемахо хилар, тIехдика караерзаьй тIема говзал. Новкъосташа лоархIаши сий деши ва, уллуврчоа гIо эшаш моттиг нийсъелча эггара хьалхарчарца оарцагIвоал. Ший тIема декхараш дика кхоачашдарах командоване массехказа баркал кхайкадаьд цунна. Дег тIара баркал, ях оаха шоана, иштта дика воI оаш кхеварах».

ВоI могавеш денача каьхато мел дега тоам бу даьнеи наннеи. Даьхенна хьалхашкара ший декхар воIо дизза кхоачашдеш хиларо доккхал дайт царга.

Ахьмад эскаре вахар юкъера школа чакхйоаккхаше а. Из агроном хила дага ва армера цIавеча. ЗIамига волча хана денз лаьтта дукхадезаш ва из. Цунах тамаш елга а дац. Ахьмада даи нанеи ма бий лаьтта леладераш. Шеко яц бIухочун уйлаш кхоачашхург хиларах. ХIаьта из машаре професси караерзаелга а кастта кхоачашхургдз, бакъда тахан махулла дикагIа караерзае езар тIема професси я. Шийха наьха бенна тешам боабе йиш яц.

У. АЗАМАТОВ.

Майрал гойта моттиг — Афганистан

Хьан ерзаергья дега човнаш?

Из массанена а дагавоагIа. Юкъерча дегIара, ший ханага хьежжа воацаш, вокхачун, вахар дайзача сага санна дар цун бIарахьажар, цун оамалаш, цох даьхка гIулакхаш. Иштта волаш духьал латтаргва из цун новкъосташта, иштта волаш хийла гIанахьа загтIе велаш, кадай, тIах аьнна волаш духьал ухаргва из цун нанна. Юха а юха а воIо эскарера ахийта письмош дешаш, цIаккха а ерзаргйоаца дега човнаш Iувжаш ягIа из тахан а...

Тахан из вайца вац. Бакъда, эсал, зовза хиннаваларе из дийна виса хила а мегар. Иштта вацар Саламхан. Иштта оамалаш хургйолаш кхеваьвацар из цун даси наноси.

— Миччахьа хье хиларах, хало-атто тIакхачарах цIаккха а доастамал, кIезигал, хьай юртахоша, Даьхено, Кавказа лоамаша дог кхоардадергдола хIама ма гойталахь, — аьлар Аушев Халата воI 1982 шера эскаре накъавоаккхаш.

...Занятеш чакхъяла р хьагойташ, хIаьтта гургал техаб Экажкъонгий-Юртарча номер 2 йолча юкъерча школе. Инстеяьннай Iуйранарча смена занятеш. ХIаьта 10-ча класса дешархой цхьабараш спортзале, цхьабараш библиотеке, вожаш цIенгахьа бийрзаб. Саламхан а ва спортзале болхарашца. Волейболах ловзара тIера ва из, штанга айе а хьож.

— Къахьегама чIоагIа тIера кIаьнк вар Саламхан, — яхаш дувц школа директора М. Картоева. — Цкъа занятеш а яьнна цIаводаш дехача дуккхача металлически гIандашта бIарахьежаш латташ тха завхоз бIаргавайнав цунна. Мастерской дIачу а ваха новкъостал эший, аьннад Саламхана. «Хьона мичара ховргда электросварочни аппаратаца болх бе», завхозо аьлча, кхы йист ца хулаш чувахав. ШоллагIча дийнахьа гIандашта сварка еш вайра из новкъосташта.

Сиха чакхдаьлар дешара шераш. ХьатIаэттар Советски Эскаре ваха веза ха. Афганистане интернациональни декхар кхоачашдеча вай цхьан подразделене нийсвелар Саламхан.

Командирий теркам тIаозаш вар тIах аьнна, спортсмена дар санна дегI дола Аушев. Шийна хьалхашка оттадаь декхар дизза чакхдоаккхар бIухочо. МоллагIа задани мел из чоалхане хиларах, кхычарел хьалхагIа ший аргIа яр кхоачаш а дий, новкъосташта фу эш хьожаш оамал яр Саламхана. «Хьай хIама кIал дита а новкъоста фу эш хьажа».— яха тIемахой васкета даим тешаме вар. ТIема говзалах сиха кхийтар, тIемеи политически кийчон отличник хилар Аушевх лоаццача хана.

Каст-каста душманашта духьала тIема операцеш чакхйоахача дакъалоацаш хила вийзар вай мехкахочун. Цу тайпарча цхьан операцех кулгах чов йир укханна. Бакъда, бокъонца из тIом йистебаьлча мара шийна чов хинналга дIа-м хайтанзар новкъосташта. Массехк кIира даьккхар цул тIехьагIа госпитале. Цига кхаьчар дог тохадолийташ хоам а. Душманашта духьала тIом беча хана денали маькарлои гойтарах Аушев Саламхана хьожаяьяр «За отвагу» яха медаль. Йоккха юкъ ялалехьа юха а ший новкъосташта юкъе вар Аушев.

Из дар 1983 шера апрель бетта. Маьрша баха нах боабеш лийнна душманий банда хIалакье, аьнна, амар делар вай мехкахо юкъе хиннача тIема подразделенега.

Саламхан юкъе хинна десантникий группа душманаша яьча кIийленна тIанийсъелар. Гобаьккха шокарч еттар пхорчаша, лелхар гранаташ. Бакъда, десантникаша, оборона а лаьца, дов доладир массехказа шоайла дукхагIа болчa моастагIашца. Вайбарий тIалатар лоа ца денна банда тIехьашкаяла езача эттар. Душманашта дов деш хьалхавоагIача Аушев Саламхана зийра моастагIех цхьа группа, хил дехьа а яьнна, вай тIемахой тыле чуяла кийчлуш йолга. Автомата очередаца хи чу Iобувшабезача кхоачабир Саламхана моастагIий. Цигга тIакхийнача вайбараша гIо дир салтечоа. МоастагIех цхьабараш боа а баь, вожаш кара а боалабаь хи йисте гIолла дIаболхар десантникаш.

Цхьа юкъ яьннача гIолла хил дехьа гучалийлхача душманаша юха а дов доладир. Десантникаша а доладир царна духьала дов. Вай тIемахоша атаке баха лаьрхIар. Цу атаке хьалха водаш хинна Саламхан цIаьхха оага а венна шорттига Iолохлуш латтар. Бакъда, новкъосташа лаьтта Iо ца кхоачийташ сиха хьаллаьцар из. МоастагIчун герз меттахьа кхийтта хиннадар майрача кIанта. Новкъостий цкъарчоа Саламхан венналгах тешацар.

Аушев Саламхан вийначул тIехьагIа цун новкъосташа письмо дайтар Экажкъонгий-Юрта бахача цун даьгеи наьнагеи, цу тIа йоах: «ЧIоагIа новкъа хеташ бу оаха шуга шун воI верах бола хоам. Тха тешаме, дика новкъост вар из. Цудухьа оаха массане а лоархIаши сий деши вар. Денали къонахчали гойташ вежар из. Тхона цIаккха а вицлургвац шун воI — тха новкъост Аушев Саламхан. Шун къонгаш хиннад тхох а хIанз».

Аушев Саламхана карагIдаьнна деналера гIулакх белгал а доаккхаш СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа венначул тIехьагIа ЦIеча Седкъа орден еннай цунна.

Экажкъонгий-Юртарча № 2 йолча юкъерча школа коа мраморни обелиск латт Аушев Саламхана сийна оттадаь...

Лохо теха гIанд да АушевгIар коа. ЧIоагIа деза лоархI из цIагIарчар, лоалахоша, юртарча наха. Саламхана ше эскаре вахалехьа теха гIанд да из. Каст-каста араяьле цу гIанда тIа ягIа Саламхана нана Заловбан.

Хьан низ кхоачаргба наьна дега хинна даьра човнаш Iувжаргйоацаш тее, ерзае?..

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

БАЛХА ЛОАРХIАМЕ ЛОСТАМ

Оаха, Назранерча трикотажни фабрика коммунисташа, партбюрос цIаккха а тхоай теркама кIалхараялийтац КПСС обкомои, цул тIехьагIа тхоай райкома бюроси къахьегама ресурсех пайда эцара хьакъехьа яь решенеш. Хозахета айдаь дош дац из, хIана аьлча, эзараш нах ба районе балха боацаш, дукхагIча даькъе къонабараш а болаш. Царех хIаравар производстве, коллективе хургвола гIулакх вIаштIехьдаьлча дукха кхыйола проблемаш дIаяргъяр тха вахарера. ХIана аьлча, эггара хьалха балха воацача сагах доал зе-зулам, къаьстта къонабарех, базараш а балха боацараша ю, политически кхетам а цар хул лохагIа. Цудухьа, цу хьакъехьа оахош беш бола болх, эггара хьалха, из дош дагакхоабаш, бу оаха.

Уж аз лакхехьа йийца партийни решенеш тхоай партсобране ювцалехьа, тхоашта цу хьакъехьа фу дулургда хьожаш дукха тохкамаш дир оаха фабрика массайолча участкашка, цехашка, бригадашка, кхыйолча подразделенешка, службашка. Цу гIулакха оаха оарцагIъяьхар тхоай ерригa юкъара организацеш: профсоюз, комсомол, кадрай отдел, кхыйола службаш. Техкача тхона гучадаьлар тхоай тароний бокъонца дола сурт: мел керда болхлой хьаэца йиш йолаш я фабрика, малагIча моттигашка уж дукхагIа эшаргба, малагIа профессеш йолаш хила беза уж. ХIанз тхога йолаш я цу мероприятей комплексни план. АттагIа да тхона уж мероприятеш кхоачашъеча тIахьожам лоаттабе а эшача метте гIо-новкъостал де а.

Уж комплексни мероприятеш белгалъеш, оаха собрани яь шу совгIа ха я. Фу вIаштIехьдаьннад тха, фу де лерхI оаха дIахо из болх кхы а кIоаргбара?

Хьалхара итогаш укх тайпара я. Оттаяьча планагIа 1988 шу чакхдоаллаш керда 600 саг хьаэца везаш яр фабрика. ХIанзле а хьа а ийга тха предприяте къахьега Iомалуш 500 совгIа керда болхло ва.

Фу таронаш я оаха уж хьаэцара гучайоахараш? Цу гIулакха эггара чIоагIагIа тхона накъадаьннар шоллагIа смена хьаеллар да. Дукха нах чуийцар цо. Юкъюкъерча подразделенешкара а корайир «яьсса» моттигаш.

Вахар цхьан метте латтац. Ца хаддаш къахьегама ресурсай хьаст эшаргба предприятена. Цу гIулакха а уйла ю оаха. Номер 27 йолча профтехучилище деша ягIа 200 къона швея. Кастта дийша а баьнна, тха цехашка боагIаргба уж а.

Болхлой коллектив дикка дегIаера дукха ха йоацаш оаха сокращени а яь управленчески аппаратера мукъабаьхача наьха чотах а. Сокращени яьча 86 сагах дукхагIбараш фабрика производстве бахар.

ХIаьта а къахьегама кердача ресурсех коллектив дегIаахийтаяр аьнна далац гIулакх. Производстве шиш балха моттиг хьалаьцача хIара саго овсаре а дика а болх бергбола хьалаш хьакхолла деза. Цу хьакъехьа хIанз хьалхарча плане латт шоллагIча сменага а хьалхарчунга санна овсаре къахьегийталга. ХIанз дикка тIехьаюс из. ВIалла ла йиш яц, къаьстта хIанз — фабрика самоокупаемостеи самофинансированеи хьалашка болх беш йолча хана. Цу смена гIулакхаш юхадетта моттигаш малагIаш я а хьежа, цига партийни влияни дикагIа хургйола хIама даьд оаха. Смена начальникалла коммунист С. Джандарова хьожайир аьлча а, наха шоаш харжар. Дукха ха я цо фабрике болх бу. Швеяшта йовзаш а езаш а я. Хьалха фабрике юрисконсульт хинна Я. Местоев цу смена мастер вахар ше раьза а волаш. Закройни цехе начальник хилар Ш. Тимурзиевах. ХIанз тоалуш доагIа шоллагIча смена гIулакхаш.

Тха тхоай автобусаш яц болхлой дIа-хьа кхувлаш. Дукха ахча а телаш кхычахьар еха езаш да тхо уж. Керттера тха поставщик — АТП я. Цу предприяте кулгалхоша шоай хур ду тха кхалнах балха тIехьа ца бувлийта гIерташ. ХIаьта а, дукха моттигаш нийслу шоай ханнахьа шофераш хьа ца боагIаш а автобусаш ехе тIехьаюсаш а. Из гIулакх меттадоаладара уйла еш да тхо.

Хозрасчето вIалла тхона хьалха дага ца хинна хIамаш дагадохийт тхона. Ахчан, хIаьта кхымелдолча рузкъан кхом бе Iомаду. Во чакхъяьккханзар оаха хьалхара квартал. Договорни поставкегIа а кхымелйолча технико - экономически хьокхамех а оттаяь квартальни планаш кхоачашъяьй. КIезиг-дукха совлен пайда а баьб — 163 эзар сом.

Яьча анализо хьахьокх: хозрасчета наькъа керда, хала юхьиг тхога иштта атта дIайолаяйтара керттера бахьан — оаха керда ресурсаш производствана юкъеозар а хIаьта, перестройкас дIадеххача тайпара, коллективе партийни влияни айяр а долга.

ХIанз а дукха декхараш, дукха проблемаш я кхоачашъе езаш. Атта а йоацаш. ХIаьта а тхо дог тийша да цу халонел тхоаш котдаргхиларах.

Л. ПЛИЕВА,
Назранерча трикотажни фабрика партбюро секретарь.

● Экономически реформа кердача хьалашка

УРХЕ ЙОАККХАШ...

«Терек» объединенена чуйоагIача Ермоловски филиала директора А. Сапаевеи партбюро секретара Р. Эзерхановеи дувц:

— Укх тIехьарча шерашка тха предприяте коллектив *пачхахьалкхенна зе деш* хьаенай. Пятилетка хьалхарча шера 784 эзар соми шоллагIча шера 717 эзар соми зе дир оаха. Иштта дIахо болх бе йиш йоацалга дIадех самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системагIа тхо болх бе доладаларо. Цу хьалашка предприяте рентабельноста мах бара бола керттера хьокхам ба коллективо пайда белга. Цунца дувзаденна тхоай болх овлангара денз тоабара дола дукха наькъаш белгалдаьхад оаха.

Цу даькъе керттердар да филиале арахеца ДСП тIатIа дикагIа хилийтар. Из ю цех укх шера цхьоалагIча марта денз коллективни подрядагIа болх бе йолаеннай. Юкъейоалаяьй болхлоша къахьегаме лоацача даькъа коэффициентага хьежжа алапи а премеш а хургйола система. Март бетта филиала сменашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг а йоаккхаш, А. Ильясова смена къахьегаме дакъа лацара коэффициент хилар 1,41, хIаьта А. Ясаев керте латтача смена — 0,69. Цунга хьежжа А. Ильясова кулгалдеча смена болхлоша цу бетта даьккхар 11 эзар сом алапи, хIаьта А. Ясаев керте латтача смена даьккхар бархI эзар сом мара хиланзар. Цхьатаррача хьалашка болх беш йоллаше, иштта эргаш да цу шин смена коллективо бетта ийца алапи. Фуд цун бахьан? Х. Ильясов керте латтача смене болх лерттIа вIаштIехьбаьккхаб, порядок я, хIаранегара доаггIар хьадех укхаза.

Хозрасчето декхарийла баьб филиала болхлой хIара сома бе боаггIаш бола мах а беш, учет лелае, тIабоагIа пайда совбаккхара наькъаш леха. Болхлошта аттестаци яьчул тIехьагIа, 60 саг кхычахьа къахьега ваха йиш йолаш мукъавалийтар. Из бахьан долаш шера кходе вIаштIехьдоал 122 эзар сом.

ХIара шера Армавирски монтажно - наладочни участкера, Бакински монтажно-наладочни управленера баьхка болхлой лелабеш царна гIулакх деш хIара шера дIаухийтар 250—300 эзар сом. Укх шера цхьоалагIча январе самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системага ше яьнначул тIехьагIа лакхе белгалъяьхача управленей болхлой цIабахийтар филиала коллективо. Иштта мукъаяллийтар ца эшаш йола пхиъ-ялх автомашина, из лелаеш хиларца предприятена дукха зе хулар. Масала, духхьал дIададахача шера из транспорт лелаярах цунна хинна зе 17 эзар сом да.

Объединенена тIалатташ яр укхаза вIалла пайда а ца эцаш филиала баланса тIера дIаяьккха йола цхьа миллиони 180 эзари сома маьха оборудовани. Еш йола амортизационни отчисленеш чIоагIа Iаткъар хьаеча продукцега дIадодача. Юкъера лаьрхIача цар шера 90 эзар сом зе дора предприятена. Производство керттерча фондашка порядок ярах филиалана хулаш хинна зе геттара кIезигденнад.

Лакхе белгалъяьха мероприятеш чакхъяхарах боккха пайда хиннаб Ермоловски филиала коллектива. Цунах кхоачамбаь Iе дага бац мебельщикаш. Цар лаьрхIад керттера продукци арахецача хьакъестача отходех пайда ийбе.

Фуд цунах предприяте коллективана хьахулаш? — аьнна даьча хаттара жоп а луш, филиала директора А. Ф. Сапаева аьлар:

— Доккха беркат даьннад тха коллектива, предприятерча отходех тхо пайда ийбе доладаларах. Попа хьунах (горбылех) хьакъестача отходех хьае йолаяьй дикорни планкаш. Кара а ерзаяь, ДСП отходех хьае - йолаяьй цхьан квадратни метра 4 соми 80 кепиги мах бола панелаш. Нагахьа санна уж отходаш дахчан лаьрхIа йохкаш хилча, цхьан кубически метрах луш хиннар цхьа соми 20 кепиги мара дацар. Уж шин цифра вIаши нийсйича къаьгга гуш да филиала чIоагIа пайда хулга, къаьстта а уж отходаш предприяте дукха нийслуш хилар теркалдича хIаьта а.

Коллективана боккха пайда а боалаш, технически даькъе а дукха кердадараш производствана юкъекхахьа доладеннад цу коллективе самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системага баьнна болх бе болабелча денз. Филиала керттера конструктор Х. Бекаев ваха хьожаш хиннав тха яр санна йолча предприятешкарча оборудованега. Цигара цIакхаьчачул тIехьагIа филиале из вIашагIйохка волавеннав цига шиш бIаргаяйнараш санна йола машинаш. БIаь процентни шпон хьае вIаштIехьдоалийтаргда цар. Филиале болх бе йолаялийта лерхI укх гаргарча хана ширпотреба цех. Цу гIулакха лаьрхIа йола кхо станок хIанзлехьа вIашагIъеллай механика А. Шавхалова. Предприятена пайда бергбола наькъаш лехаш иштта кхы а балхаш ду филиале.

Цкъа яьгар филиалера РТ-2 яха тарни рама. Из юхаметта а оттаяь, цига чакх а йоахаш вагонни стойкех ардакх хьае йиш йолаш я, тIаккха дуккхаза а дIа-хьа лелаеш йола упаковкаш а хьае йиш я цига. Из бахьан долаш укх тIеххьарча 7—8 шера ца баь пайда духхьашха бе йолаеннай филиала коллектив. ДСП хьаеча шера беш бола пайда 18 эзар сомага кхоач, хIаьта шпон хьаеча 40 эзар сомага кхоач. Уж а кхыйола мероприятеш чакхъяхарах укх шера предприятена хургда аьнна хеташ хинна 233 эзар сом зе хургдоацаш гIулакх де вIаштIехьдаьлар. Кхыметтел дикка пайда а беш чакхдаккха лерхI филиала болхлоша экономически реформа кердача хьалашка болх беш дола пятилетка кхоалагIа шу.

Дувцалга доацаш къоастае езаш кхы а дукха проблемаш я филиале. ХIанз а тIехьа кердача хьалашка болх белга ца кхеташ бараш болаш ба коллективе. Цар кхетадац къаьначa хьисапе къахьегарал мел пайданегIа да самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системагIа болх белга, иштта кхетадац цар предприятена а паччахьалкхенна а мел беркате да.

И. МЕРЖОЕВ,
«Деревообработчик» яхача газета корр.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Тахан—Чехословацки Социалистически Республика къаман цIейфашистех Чехословаки мукъаьяьккха ди (1945)

СУРТАШ ТIА: 1. Прага. Староместски майда;
2. «Московская» яха метро станци.

В. СОЗИНОВА урташ.
ТАСС фотохроника.

МАШАР ХИЛИЙТАРА ЯЬККХА КОТАЛО

МоллагIъяр санна яц хIанзара бIаьсти. 43 шу хьалха фашизм эша а еш вай сийлахь-йоккха Котало яьккхача дийнахьа санна, цо вай дегаш хьест шиш камаьршача йIовхалца, хозача зизайи кердача баьцеи дувхарца хьийста ца Iеш, вайна карагIдувла гIулакхаш доккхий хиларца, кердалоний атмосфера кхетаеш хиларца а.

Хала никъ бар Сийлахьбоккхача Даймехка тIем тIа Котало яккхарга кхача гIерташ вай хьабенар. Диъ шу гаргга йолча хана гитлеровски тIема машинана Iалаьмате чIоагIа духьала латташ чакхдаьлар вай. 20 миллион совгIа саго вахар Iодиллар, боарам боацаш гIайгIеи сагатои кхаьчар нахага, шиш къаман рузкъах кхоалагIа дола дакъа паргIато яккхара дIадахийтар советски халкъо. ХIанз а ерзанза я цу шерашка хинна човнаш, цар вайна, хIанз дахаш дараштa, дагайохийт боккхача маьхагIа вай кхаьчача Коталон лоархIаме урок: тIема духьала къовсам лоаттабе безаш хиннабар, из болабалалехьа.

КIезигагIа лоархIам болаш яц Коталон цхьаьккха урок а: из кхачийтар вайга шиш паргIато, кортамукъа хилар, хьамсара советски Iаьдал лорадеш хиннача дуккхача къамех латтача Советски халкъа кхоталонои цхьоагIонои. ТIем тIеи къахьегамеи вай денал айдора боарам боацаш воай низагIа, ленински партех, нийсхонах, социализма гIулакх бакъахьа хиларах вай тешаш хиларо.

Вай ерригa коталонаши тIема шерашка карагIдийнна гIулакхаши де вай оарцагIдаьхар а вIаштIехьдаьхар а Ленински Коммунистически парти хиннай. Цо Iалашдаьд политически, паччахьалкхен, военни кулгалдеча цхьоагIо хилар, вIаший кхотаяьй фронти тылли, эскари халкъи. Коммунисташ хиннаб моастагIчоа духьаларча къовсама эггара халагIа а бехктокхамегIа йолча участкашка. Шоашкара майрала, садехка хилара хьокхам гойташ советски нах сийлахьдоккхача юкъарча де лерхIачунга кхийлаб цар.

Дунен исторе чухь Коталон ди даим дусаргда гIоръяьнна белгало санна, из дац адамленна тIаэттача эзараш долча тIемаех цхьаккха а тIом Сийлахь-боккхача Даймехкачунца а шоллагIча дунен тIемаца а боарамашкеи къизалгеи диллача, боабаьча нахагеи материальни зенгеи диллача нийсбала йиш йоацаш хиларах а. Цул кIезигагIа лоархIам болаш дац гитлеровски Германи эшаеш Котало яккха тайп-тайпара социальни строй йолча мехкаша шоай юкъарча моастагIчоа духьала цхьана тIом беш яьккха хилар а.

Цу тIем тIа Котало яккхар, иштта, массанена юкъара, агрессорашца тIом беш мел хиннарий юкъара карагIдаьнна хIама да. Советски наха хам беш лоархI, баркал а оал США, Великобритане, Франце, Китае, антигитлеровски коалици кхыча паччахьалкхений халкъаштеи эскараштеи, партизанашта, Сопротивлене болама къовсамхошта, антифашисташта, демократашта, патриоташта, паргIато бахьан долаш къовсам лоаттабаьча миллионаш болча наха.

КIоаргга историгахьа юха хьежача хана белгал ца даьккхача далац вай антигитлеровски коалице мехкаш, духхьал тайп-тайпарча общественни системай хинна ца Iеш, шоаш дегIанхача цхьайолча этапашка царех цхьадараш гаьнна доттагIала гIулакхаш вIаший лела ца деш хиннилга а. Из иштта дале а царех бокъонца бола союзникаш хилар. Цар кулгалхошта мегар укх сахьате де дезар кхетадаь ца Iеш шоай гIулакхаш керттерча де дезачоа тIадерзаде — юкъарча моастагIчул котдовлар Iалашде. Долче, антигитлеровский коалици хьаяро боккхача маьхе йола тайп-тайпарча системай паччахьалкхенашта юкъе цхьана гIулакхаш леладар, машар оттабар духьа вIаший гIойле йола решенеши эффективни гIулакхаши цхьана лахараи кхоачашдараи йола опыт ялар.

Хала хете а, тIом дIабаьнначул тIехьагIарча хана из конструктивни опыт йоайир. ХIанз, хьалха цIаккха ца хиннача тайпара, фуннагIа даь а чакхдаккханза даргдац тIема ханашкара антигитлеровски коалици шиш тайпара кердача антиядерни коалице прообраз хинна дIаоттилга, из чIоагIа эшаш да дуненна. Ховш ма дий духьал вай хана а вай массане а юкъара моастагI волаш волга. Из — дерригача дунен тIа ядерни катастрофа хилара бола кхерам. Тайп-тайпара социальни системаш йолча паччахьалкхений йолаш я кIезига а йоацаш хьашташ вIашка доагIаш йола моттигаш: гонахьара среда лораяра проблемаш а, машара гIулакхашта космоси океаний кIоаргаленаши караерзаяра декхараш а, дегIадоагIача мехкашкарча моцалца лоаттабу къовсам, кхы дуккха дараш а.

ХIанзарча дунен тIа бокъонца долаш дарашкара эггара актуальнегIа дола декхар санна хьадоагIаш да керда политически уйла янзаяргйоацаш хилар. Дерригача лаьтта чIоагIа равза а болаш нах хьежаш ба духьал цу оагIорахьа Советски Союзе перестройка мишта дIайода. ХIанз массанена бIаргагу цу ларда тIа хьахулаш латта социалистически идеяй хIама тIаувзаш бола низ, дегIадоагIа социализма, цун арахьарча кердача уйлан ларда тIа латтача политика сий. Из массанена а бIаргагуш хIама ма дий дерригача дунен тIа цу даькъе Малхбузехьа а, вай керда яьккха, динамични, новаторски арахьара политика цIенхаштта кхетае, лархIа болабелар, дика вIаштIехьяьккха, эшар хьалха доаккхаш, кхоачашде лаьрхIар чакхдаккха могаш а чакхдоаккхаш йола политика санна.

ТIеххьарча хана Советски Союзон кхыча социалистически мехкашеи дIакхайкаьй керда уйла хьахьокхаш, из практически наькъа тIа йоаккхаш йола дукхха керда инициативаш. Из — ядерни боацачеи низагIа качбелла боацачеи машара, дерригa чулоацаш йола дунен халкъашта юкъера кхерамзлен система хьаяра, тайп-тайпарча «компенсацей» наькъагIа, кхыча наькъашка гIолла дIахо а герзаш Iоаделга сихде гIерташ хилар цIендаь юкъера дIа а доаккхаш, герзаш дIададахара процесс юкъагIийса йиш йоацаш хилара идеяш чакхъяхар. Из — «юкъараевропейски цIен» концепци, Азиатско-Тихоокеански регионе а КъулбаседаоагIорахьара кхохкам кIаьдбареи герзаш дIадахареи наькъаш лехалга чIоагIагIа хьалхьоадар, регионаьни конфликташ политически къестаярга бода комплексни никъ лахар. Из — ООН ерригача таронех конструктивно пайда эцара тIехьара цу даькъе кхохкам латташ дола кхуврчаш стабильностеи кхерамзлени зонаш хинна дIаоттийтара тIехьара цхьана лоаттабу къовсам, дунен сообщества берригача доакъошхоша массе оагIорахьара машара наькъагIа леладу гIулакхаш дегIадоаладара тIехьара къовсам.

Социалистически паччахьалкхений инициативни а результативни а йола политика сеца латтачара дIайолаялийтай, ма дарра аьлча, Малхбоаленнеи Малхбузеннеи юкъерча переговорий ерригa комплекс. Кулгаш а яздаьд ратификаци ярга хьежаш а латт гаьна кхетар юкъерча боарамеи кIезигагIеи дола ракеташ дIаяхара хьакъехьара советско-американски Договор. Политически наькъагIа тоалуш латт Афганистана гонахьара хьал. 15 мая арабаккха болабергба цу мехкара советски бIу. Лоацца аьлча, вайна мегад низа, военни методашца а доацаш политически наькъагIа приоритета вай концепци чIоагI а еш дунен халкъашта юкъерча гIулакхий практике проблемаш къестаелга чакхдаккха. КПСС ЦК февральски Пленуме М. С. Горбачева белгал ма даккхара, империалистически гIозарий милитаристски доктринана вай духьала оттаяьй «хьаштий баланса» а шинна оагIон цхьатарра кхерамзле хилара а концепци.

Из дерригa, бакъдар аьлча, социалистически мехкаша керда политически уйла яра тIехьа лоаттабу къовсам котало а йоаккхаш чакхбаьннаб яхалга дац. Дукха я кхы а яха еза духьаленаш — политическии, дипломатическии, кхыча доакъошка. Лакхехьарча боараме Вашингтонски вIашагIкхетар хиннaчул тIехьагIа дикка холуш хьалхьайнад — США-а меттел Малхбузен Европе а — конфронтаце мел яра духьала традиционно къамаьлаш деча, гаьна кхетар юкъерча боарамеи кIезигагIеи дола ракеташ дIаяхара хьакъехьарча Договора духьала къамаьлаш деча геттара аьттехьарбарий низаш а герзаш дIадахареи кхохкам кIаьдбареи сферера прогресс сов гаьна йолаш кIоарг ца ялийтара тIехьа болча сатийнагIа болча аьттехьарбарий низаш а.

ВIашагIкхийттача Штаташка а, НАТО а айлуш доагIа ядерни герз дIадаккхара, цунна локализаци яра процесс юхатохара, ядерни герз цIендаь дIадаккхара наькъаш къовла, цу цхьан ханна РСМД хьакъехьарча Договорах «дайнар юхаметтаоттадар» оалачоа пайда эцара тIехьадола низаш. США оборона министр Карлуччи, масала, дIадахача кIиргIа къамаьл деш хиннав тIема кийчон гIулакхашта дукхагIа расходаш яйтара цIаькха а европейцаш тIахьехаш. Из чIоагIа духьала хиннав ядерни герз тIадолаш дола НАТО кемаш, датски порташка чуухилга дехкара йолча Дане решенена, духьала хиннав шоашта даь гIулакх дицдалийтача Испанена, Португалена, Грецена, хIана аьлча шоай территореш тIара американски базаш дIаяхара хьакъехьара дош цар айдаьндаь.

Фашизм эша а еш Котало яьккха ди дездеча хана Европа халкъаш чIоагIа лаьрхIа да шоай «юкъара цIа» шоаш боабеш болча тIема аре хинна дIа ца оттийтара низаш совдаха. ХIанз, континента хьалхашка керда таронаши перспективаши хьаеллалуча хана, тIехь-тIехьагIа дукхагIа къамаьлаш ду европейцаша тайп-тайпарча идеологически организацей викалаш, Европа ерригача политически спектра викалаш юкъе а болаш Ерригаевропейски «герга истол» чакхдоаккхилга хьаллоацаш. В. Брандтаца вIашагIкхийттача хана М. С. Горбачева белгалдаьккха ма хиллара, «европейски цIа» хьалде деза хIара европейски халкъо хержар лоархIаш хилара принципагIа. Цхьаккха тайпара бе башхалонаш духьале еш хила йиш яц европейцашта юкъера дуккхача тайпара цхьана гIулакхаш леладелгеи дувцар кхетаделгеи дегIадоаладара — Атлантикагара Урале кхаччалца.

Геннадий ШИШКИН.
(ТАСС).

ДЕЗАЛА ПОДРЯД

МОЛДАВСКИ ВАРИАНТ

Эггара хьалха дезала подряд Молдаве 1982 шера дIайолайир, вешта аьлча, «Юрта боахама производстве ханна болх беча бригадай къахьегами луш дола алапии вIаштIехьдаккхарах» бола СССР Министрий Совета соцам арабалалехьа массехк шу хьалха.

Цу ханага диллача из майра баькха гIа бар, хIаьта «Варница» яхача аграрнопромышленни объединене из чIоаггIа эшаш хиларах даь а дар. Баьцадаараш хьалкхедеш, уж чакхдоахаш, дохкаш йолча объединене гIулакхаш болхлой ца тоъаш хиларах талха доладелар.

Уж ца тоъаш хилара бахьанаш массанена а довзаш дар. Баьцадаараш хьалкхедар — хала, кулг кара бе безаш дукха алапи ца лу къахьегам ба. ХIаьта «Варница» шаккъе совхоз Бендеры яхача индустриальни городал аравоалача улл. Цудухьа цецвувла везац нах заводашкеи фабрикашкеи балха ахарах.

Кхашка болх беча бригадашка хила везача 50 сага меттала 7—10 саг мара вацар болх беш. Цун итог — лоха хьувкъам, город кердача баьцадаарашца во Iалашъяр. Совхозаша цхьайолча хана объединене консервни завода болх юкъагIбоахар. Масала, цкъа цхьа цех соца ца яр духьа хохаш юкъерча Азера самолеташца хьакхухьар.

Совхозаш шоаш а зе деш яр. Цига социальни гIишлош хьалъяцар, хIаьта из бахьан дукхагIа юртара нах дIаухар.

—Иштта этта хьал тоадарга бода никъ царна хьийхар «шабашникаша» — аьхки укхаза болх бе ухача наьха группа, цар массехк гектар дIа а ийце планах лаьрхIа хьувкъам чуэцар, нагахьа санна, шоашта планал тIех яьккхар хьалуш хилча. ТIех йоаккхар — совхоза дIачулучул дукхагIа хулар. Шоай къайлагIа технологи я цар, яхаш хабараш дувцар. Цу гIулакхага дикка хьежача специалисташа технологех «сецца денз боад къовлабалалца» аьнна цIи тиллар.

Кхычахьара хьатIаухачарга ца а луш лаьтта моттигерча нахага дIаделча фу дар хьогI? Из де лаьрхIар. Газеташта объявленеш елар.

«Варница» юкъейоалаяьча дезала подряда опыт цкъарчоа могайинзар. Вешта аьлча объединене республика столицера тIахьожамхойи ревизораши ухар, цхьаннена тIехьа шоллагIвар а воагIаш. Ираза, объединене кулгалхоша шоаш яха чу тIара ца бовлаш майра духьале йир. ХIанз ворхIлагIа шу да «Варнице» хIара бIаьстий совхозаца договор де безам болча горожанаша бIаьш заявленеш хьачутела. Уж болхлошкара, инженерашкара, кулгалхошкара ух.

ХIанз «Варнице» республика масса а моттигера дезала подряд Iомае нах ух. Объединене дIахьекхар цу тайпара вIаштIехьбаьккха къахьегам лакха эффективни болга, боахамашта санна наха а пайдане болга.

Консервни завода болхлочо Сидун Тамарас кхоалагIча шера совхозаца договор ду. Цо мараца (мар, ши бер) декхар тIаийцад ах гектар лаьтта тIара планах лаьрхIа (7,5 тонн) хох чуэца аьнна. Совхозо шиш аргIагIа дерригa мел эша механизированни балхаш кхоачашду: баьцадаар дIадувлга, удобренеш товсалга, хий тохалга шиййна дIатIаэц.

Т. Сидунас ахча, хьувкъам дIабелча, хьаэц. Условеш иштта я: баьча балхах алапи даларал совгIа (из совхозе массаза болх беча наьха дар санна да) планал тIех чуийцача хьувкъамах цунах доаккхачох 15 процент, хIаьта цул совгIа, берригача чуийцача хохех 10 процент лу. из заготовительни контора га е рынке бохка йиш я.

— Фу бахьан долаш дир Iа из договор? — хет аз Т. Сидунага.

— Кхо шу хьалха квартира еннаяр тхона, керда мебель эца безам бар — цу гIулакха ахча эшар. Хьалхарча шера 17 тонн хох чуийцар оаха, цунах 1200 сом ахча даьккхар. ХIаьта соаххка — 25 тонн, цунах 2000 сом ахча далар, хохаш бохкарах — 1500 сом а ийцар.

— Заводе болх баьчул тIехьагIа кхай тIа аха атта хургдац.

Кхы а Iа яха хала а дац. БIаьсти а аьхки а ханнахьа оасар де деза. ХIаьта хох чуэцача хана дезалий подрядагIа болчар отпуск эц. Цу хана Iурра денз боад къовлабаллалца къахьег цхьа хох ца боабе гIерташ. Цхьабакъда, тхона мараца аттагIа да, хIана аьлча, тхо юрта хьалкхиййнад.

Вешта аьлча, хIанз договор де атта дац. Иштта болх бе безам бараш дукха ба. Совхозаш дика болх барца белгалбаьннараш мара хьаэца раьза хилац.

ХIанз дезала подряда совхозашта даьчох дувца деза ха хьатIакхаьчай. ДIадахача шера городской дезалаш болх баьча кхашкара баклажанаш юкъера лаьрхIача гектара тIара 188 центнер чуийцай, (подряд ца хиннача— 93 центнер) сибаз — 255 центнер (подряд ца хиннача — 110 центнер). Хохех вIалла дувца а дагIац хьувкъам лакха ба, цудухьа из культура городерча нахага дIаеннай. Дезала подряд ахенел совгIа долча баьцадаарий кхашка юкъекхувл. «Варнице» лерхIачох, цун таронех хIанз а бизза пайда ийцабац.

Объединене шаккъе а совхоз хIанз пайда луш я. ХIаьта Бендеры хIанз — республике эггара дикагIа кердача баьцадаарашца Iалашъяь город.

Цхьаьккха цхьа белгало а я дезала подряда. Из юкъекхувл механизированни хьисапе оасар де таро йоацача моттигашка, цига оасар кулг — кара ду. ХIаьта цунца пестицидаш, иштта гербицидаш тохац. Вешта аьлча городерча наха хьалкхедеш дола баьцадаараш унахцIенагIа а да.

Людмила РЫБКИНА,
АПН корреспондент.
г. Кишинев.

Тахан—Коталон ди

Йиццлургйоаца цІераш

Сунженски района Нестеровская станице я къахьегамеи тІемеи сийлен музей йиллай, цу станицерча «Путь к коммунизму» яхача колхоза партийни организаце инициативагІа. Музей йола ши шу а даьннадац. Бакъда цу лоаццача хана а дукха экспонаташ Іайнай музея помещене цІагІа.

Хьалхарча цІагІа я станица хьахилара а цига бахача наха граждански тІем тІа дакъа лацара а историех дувца хІамаш, сурташ. Укхаза да граждански тІем тІа дакъа лоацаш а Советий Іаьдал чІоагІдаьчул тІехьагІа станице воккха активиста хиннача коммуниста Малыхин Сергей Семеновича, станични ревкома председатель хиннача Дмитриенко Василий Митрофановича комячейка секретарь хиннача Лозев Иван Филипповича, кхыча дуккхачар сурташ.

ШоллагІча цІагІа да станице колхоз вІашагІйоллаш хиннача активистий а колхозхой а сурташ. Укхаза да Сийлахь - боккхача Даймехка тІема доакъошхой колхозе 1931 шера эггара хьалхара председатель хиннача Алехин Иван Моисеевича, цул тІехьагІа 1932 шера колхоза председатель хиннача Тормасинов Владимир Владимировича, председатела заместитель хиннача С. М. Умуршадьянца, эггара хьалхара механизатораш хиннача Бульбин Григорий Егоровича, Ерохин Иван Георгиевича, эггара хьалхарча механизаторий — мехкарий Гардиенко Марияй, Крайнюкова Евдокияй, Алехина Раисай сурташ. Укхаза да Сийлахь - боккхача Даймехка тІем тІа байнарий а дакъалоацаш хиннарий а сурташ. Цу тІем тІа станицера кхо бІаь совгІа саг веннав.

Цу чу да колхоза председатель хиннача, из музей вІашагІтехача а Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа дакъа лаьцача Нечаев Василий Евдокимовича сурт.

Т. МАЛЬСАГОВА.

Духхьал цхьан вай республике байза ца Іеш, беррнгача Советски мехка, кхымттел доазол дехьа а дика бовзаш ба АушевгІар вежарий Адам, Руслан, Бахьаудин. Уж Советски Эскара эпсараш отпуске шоаш цІабаьхкача касткаста вІашагІбетталу кхувш боагІарашца, Даьхе еза, цунна мутІахьа хила, из бахьан шоай синош ца кходе уж тІахьех. Иштта, цкъа цІавена волаш, хьалха ше деша ваьгІача, Грознерча № 11 йолча школе хилар Адам. (сурта тІа).

Р. АУШЕВА сурт.

ДЕНАЛ

Сийлахь - боккха Даймехка тІом хинна дуккха шераш дІадахад, бакъда ха дукха яларах йовргьяц цунна юкъе дакъа лоацаш хиннача бІухой цІераш.

ДІадахача халача шерех Грознерча бІухоех, цар леладаьча цхьацца хІамаех лаьца газеташ тІа, журналаш тІа дуккхаза а яздаьд.

Хано ІажагІа яь исторически оагІонаш ешаш дог детталуш хоалу мел майра, бирса духьаллаьттаб гІаьрахошта вай республикера бІухой.

Иштта, цаІ ше мо денал долаш, валарах ца кхераш моастагІчоа турпале духьал эттача кІантах Кравец Дмитрех лаьца да дІахо дувцаш дар, 1944 шера 18-ча апреле ше яздаьча каьхата тІа цун тІема новкъост Королькова дувц:

—МоастагІчо боккха боацача гувна тІа ялх ствол йола миномет оттаяьн ши дзот яьи тха подразделене никъ биййхкабар.

Фашисташа хьабеш бола тІом соцаш бацар, оаха ю духьале лаьгІъелар. Масса дола хІама диц а денна, цІаьхха кхетадир бІухоша дІахо сатоха йиш йоацалга. Вахар, валар дагадохаш дацар цу юкъа. Беш бар бирса тІом. Фомини Кравеци текхаш гувна тІабахар. Уж хоа а бенна немций топаш етта болабелар. ДІахьежаш лаьттараштa дайра: шаккхе салте нийсса хьалъура а этта, тІаккха цаІ шоллагІчоа тІехьа Іолийгар. «Байра-кх, доттагІий!» аьнна хетача ханна, массанена бІаргагуш Кравеци Фомини ура а етташ, гранаташ а етташ, дІатІаьйдар. ХьатІабеш бола тІом соца а баь, юхейиса ши гранат дзота амбразура чу а теха, царна автоматаш етта болабелар уж. Гитлеровцаша автоматашца духьала баьча тІемо когаштеи наьхка тІеи човнаш йир майрача кагийча наха. Денал ура а оттадаь, дийна биса немций карабоалабир шин салтечо. Кравеца ший човна цІеца йовлакх тІоада а даь, гІаджа юхье а дегІа, цІеча байракха меттел гон тІа хьалдекхагІар. Иштта юрта бодаш бола никъ мукъабаьккха цу чура моастагІий арабаьхар.

Цул тІехьагІа 19 чов хинна Кравеци 11 чов хинна цун тІема доттагІа Фомини госпитале цхьана дарба дайташ хилар.

Денал долаши майрен тІом барах царна командоване шиннена а ЦІеча Байракха орденаш елар.

№ 61328 йолча полевой почтера грозненцашка дайтача шийн письмо тІа Королькова дІахо яздора «Кравец тІем тІа санна шоай балха тІа чІоагІа а денал долаш а хилар» — яхаш.

Из тІахьехам исторе тІара ба, хІанз къаьстта советски халкъо перестройкана терко еча хана чІоагІа боагІаш а ба.

ТІом болабалалехьа Грозне мехкдаьтта доаккхача балха хиннав Дмитрий.

ХІаьта хІанз мичахьа ва-хьогІ из ше? Цун наькъаш довза декхарийла бола гаргара нах?

М. ФЕДЯНИН.

Коталон денна хетаяьча мероприятей гома чу городе Грозне чакхйоах тайп-тайпара спортивно-массови яхьаш, выставкаш, хьажараш. Царна юкъе къаьстта моттиг дІалоацаш хилар. «Динамо» стадионе хинна выставка. Кхувш боагІарий тІема-патриотически, интернациональни дог-уйла айяра а из чІоагІяра а кастта Советски Эскаре гІулакх де болхача царна нийслургйола техника йовзийтара укхаза массанена а гургйолаш дІаоттаяьяр тайп-тайпара тІема техника: танкаш, бронетранспортераш, пехота тІема машинаш, бувзама средстваш.

Цунца цхьана ДОСААФ обкомо а гойтар цхьайола ший техника: гоночни мотоциклаш, картингаш, багаш, спортивни самолет.

СУРТА ТІА: ДОСААФ-а спортивни техникага хьожаш ба выставке баьхкараш.

Р. АУШЕВА сурт.

Соцкультбыта объекташ хьалъяра—цахаддаш терко

КЕРДА КУЛЬТУРА ДВОРЕЦ

Цкъа даьккхар харцахь а хиле, шозлагІа ло а баькха, тийга барзкъа дувхача сага ха йІаьхлу, оал. Нагахьа санна из бакъдале, Экажкъонгий - Юрта хьалъяь керда культура Дворец вІалла «лерг» а яц. ХІана аьлча, цхьа моттиг йисаяц цун массехказа «ло» ца боаккхаш, харцахьа даь балхаш юха тоа ца деш.

ХІаьта цун юхе гІолла додача Шолжа чура а Іальмате дукха хий Іодахад из хьалъе йолайичахьа. Массаза тІехьаяьхай, массаза хийцай из хьаелла еза ха... Массаза тІагІертаб «Экажевский» совхоза директора Я. Галаевна из хьалъяьча «Назрановская» яхача МПМК гІишлонхой из йистеяьннай, аьнна, акта тІа цунга кулг яздайта гІерташ. Юххера а из «каравоагІаргвоацалга» а хайна: тхо даьннад укхазара аьнна, баьнна дІабахар гІишлонхой дукха кхоачамбоацараш а дита.

Фу лаьрхІар культура Двореца даьша — совхоза кулгалхоша?

— Яр вай фусам я, — аьлар директора шоай юртахой хьагул а баь, — Укх чу салаІа, сакъерда, тайптайпара мероприятеш е езараш а вай да. Укхаза цу гІишлонхоша ца деш дисар воаш хьадергда вай. ХІаьта акташцара, кхыдолча каьхаташцара болх-м оаха оахош къоастабергба.

Иштта массехказза «бІелхий» бир юртахоша шоай кердача гІишлош чухьа а коа-карта а. Къаьстта дика оарцагІъьялар совхоза Сапралиев Абукара кулгалдеш йолча гІишлон участка коллектив. Го баьккха ковна гонахьа догам дола аьшка карт оттайир, гаьнаш дІаегІар, ков нийсдир, хІаьта цхьайолча моттигашка МПМК болхлоша юхамаччахьа оттадаь кораш, наІараш хийцар. Гонахьа баха мехкарий, истий оарцагІ а баьнна, шакІа мо цІендир уйнаш, кизга бІалгаш.

Лоацца аьлча, хозбир, сийрдабаьккхар юртахоша шоай къона культура кхувр. ХІанз цул хозагІа гІирс бац юрта. Цун шин этажа тІа тайп-тайпара йоккха а зІамига а 18 зал, кхыйола помещенеш я: кинозал, клуба зал, спортзал, халхара зал, башха фойе, кружкови балхашта лаьрхІа дукха кабинеташ, библиотека. Йоккха парпІато я хІанз цу юртарча къонабарашка кхаьчар.

Болх вІаштІехьбаккха ховргдолаш, дика организатор ва Двореца директор А. Могушков а.

Къонабарашта салаІа-сакъерда эшаш йола тайп-тайпара музыкальни инструмент, мел эш телерадио аттаратура ийцай совхозо дукха ахча а денна.

Дукха ха йоаццаш шоай эггара хьалхара сакъердам дІабихьар цу чу юртахоша. Шоашца социалистически яхье яьннача КъулбасегІа ХІнрийчен Пригородни района В.И. Ленина цІерагІча колхозера хьаьший а хьабиййхабар цар цхьана салаІа.

Иштта дІаболабелар кердача Двореца культура болх.

М. КАРАЕВ.

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРАШТА ЛАЬРХІА

Тоъал ха я Малгобекски раойна М. Горьке цІерагІча совхозе хьайбаш леладерий цІа хьалдаь. Бакъда, хІанзалца хьалдаьчча лаьттад из, наха хайра пайда ца эцаш.

Боахама дирекце а парткомо а лаьрхІар хьайбаш леладерий салоІам аттача баккха, царна цхьацца дола гІулакхаш вІаштІехьдаха. Иштта ферме тІа кІирагІа цкъа парикмахери шозза лори стоматологии воагІаргва.

Быткомбинатера закройщикаш хургба каст-каста ферме боагІаш. Дояркай йиш хургья шоашта хозахетача фасонах коч е заказ де, тайп-тайпара кІадаш ийде.

Хьалха скотникаш хІама яа моттиг яц яхаш леткъаш хиннабале, тахан укхазарча столове пхьор даа а йиш йолаш ба уж. Перспективе лувча бассейн хургья укхаза.

М. АХИЛЬГОВ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

10 МАЙ
ШИНАРА

ШИНАРА
I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — Футбольни обозрени.
9.05 — «Сигалара Іобессараш». Художественни фильм.
10.25, 15.30, 17.25 — Кердадараш.
10.30 — «Никъберий клуб».
15.45 — Читински телевидене программа.
16.55 — Деша тІехьа — гІулакх. Мехкадаьтта чакхдоахача промышленни предприятеша Іалама гонахье бІехъяра дукъала лоаттабеча къовсамах. (г. Грозный, Ярославски область).
17.30 — Чехословаке къаман цІейга — мостагІчох мукъаякхара Денга. ЧССР телевидене программа.
18.30 — «Гаьзах». Мультфильм.
18.45, 22.50 — Тахан дунен тІа.
19.00 — Футбол. Олимпийски турнира хержа матч. СССР сборни — Швейцаре сборни. Перерывеи йистедаьлчеи — Дунен велогонка. ЧССР-ера передача.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Хувцараш дара 30 шу». Культураи, техникаи, образованеи дакъе СССР-и США-и юкъе хьалхарча Соглашенена кулг яздара юбилейга.
23.00 — «Революце кхелла опера».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Объективе — хьайбаш. «Борз». Іилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Физика. 10-гІа класс. Физикеи Іилма - технически революции.
9.05 — Французски мотт. Іомабу 1-гІа шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Эстетически кхетам балар.
10.35, 11.35 — Истори. 6-гІа класс.
11.05 — Французски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
12.05 — «Са ткъиеста шу даьннадар». Художественни фильм (ГДР).
13.55 — «Боккхийбараши бераши». «ДІа ма къовла шоай ниІ...». Документальни фильм.
14.25, 23.35 — Кердадараш.
14.30 — Кердадоаккхача фильма дийнахьара сеанс. «Угрюм-река». 1-гІа сери. «ГромовгІар».
15.50 — «Юртара сахьат».
гни--9.ьндиграшо0
17.10 — Кердадараш (гІалгІай меттала).
17.15 — «Николай Симонов». Телефильм.
18.25 — «Йоккхача кІоаргалий проблемаш».
18.50 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (гІалгІай меттала).
19.05 — Фильм-реклама.
19.10 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
19.25 — «Нийсархо» (нохчий меттала).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «ГІор дадем ахкеи». Мультфильм. 1-гІа дакъа.
20.15 — Из шоана дулургда.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Доазол дехьарча фильма экран. «Безамеи эздели истори». Художественни фильм (ЧССР).
23.05 — «Іуйрийнара почта» (кердадаккхар).

11 МАЙ
КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — «Дошо коанаІараш». ЧССР передача.
9.25 — Футбол. Олимпийски турнира хержа матч. СССР сборни — Швейцаре сборни.
11.00, 15.30, 17.15 — Кердадараш.
15.45 — Агропрома йоакхоши гІуланхаши. Документальни фильмай премьера: «Не указом единым», «Хьалха енача гуйрен дІаьхденна догІаш».
16.30 — «Моаршал да хьога, музыка». Свердловски берий филармоне коллективий выступлени.
17.20 — XIX Еррнгсоюзни партийни конференцена накъадолхаш. В. И. Ленин. «Советски Іаьдала аргІанара декхараш».
18.00 — Дакъа лоацараш. «Артек» яха Еррнгсоюзни пионерски лагерь дегІаяра проблемеех.
18.45, 22.50 — Тахан дунен тІа.
19.05 — Бокхийчарна дола мультфильмаш. «Саги дошн».
19.15 — Перестройка: проблемаши соцамаши. «Кхалнах — цар къахьегами хьалаши».
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Театра саг». К. С. Станиславске соратниках, театральни администраторах Ф. Н. Михальскех.
23.00 — Дунен халкъашта юкъерча вахара редакце хьагойт. «На что настроены «Голоса?».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Объективе — хьайбаш. Іаьржа акст». Іилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Физика. 8-гІа класс.
9.05 — Немций мотт. Іомабу 1-гІа шу.
10.05 « СПТУ дешархошта. Астрономи.
10.35, 11.35 — М. Сервантес. «Дон Кихот». 6-гІа класс.
11.05 — Немций мотт. Іомабу 2-гІа шу.
12.05 — «Случай в аэропорту». Кхо сери йолча художественни фильма премьера. 1-гІа сери.
13.20 — «Городаши шераши». Документальни фильмаш: «Новосибирск», «Город Ош», «Новороссийск».
14.15, 23.10 — Кердадараш.
14.20 — Кердадоаккхача фильма дийнахьара сеанс. «Угрюм-река». 2-гІа сери — «Анфиса».
15.40 — «ГІуланх ду Советски Союза!».
16.55 — Кердадараш (нохчий меттала).
17.00 — «Ленина кхо бІаьсти». Документальни фильм.
18.00 — «Йоазонхои перестройкеи» (нохчий меттала).
18.15 — «Депутатий гІулакхаш» (гІалгІай меттала).
18.45 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
19.00 — XIX Еррнгсоюзни партийни конференцена накъадолхаш. «Коллективнии дезален подряд юрта» (нохчий меттала).
19.30 — Ножай-Юртовски В. И. Ленина цІерагІча колхоза къахьегамхошта лаьрхІа концерт (нохчий меттала).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «ГІор-дадии ахкеи». Мультфильм. 2-гІа дакъа.
20.15 — Дунен велогонка. ЧССР передача.
20.40 — Эрсий халкъа иллеш.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Случай в аэропорту». Художественни фильма премьера. 1-гІа сери.

12 МАЙ
ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — «Моаршал да хьога, музыка».
9.20 — «Гушдар — теша халадар».
10.20, 15.30, 17.25 — Кердадараш.
10.35 — Дакъа лоацараш. Еррнгсоюзни пионерски лагерь «Артек» дегІаяра проблемех.
15.45 — «ВЭФ» производственни объединене культураи техникеи Двореца «Роталя» яхача халкъа хьалхара ансамбла концерт (Рига).
16.00 — «КхойттлагІа алапи». Документальни фильма премьера.
16.40 — «...Ялхайтта шу даьннеи бокхагІеи».
17.30 — Музыкальни ганз. А. Дворжак. «Фортепианни квинтет.
18.25 — Хоккей. СССР чемпионат. Хьалхарча моттигах йола матч. Перерыве — Тахан дунен тІа.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Позици». Нагорни Карабах. ДІахьор — Г. Боровик. (ШозлагІа гойт).
23.20 — Тахан дунен тІа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Объективе — хьайбаш. БІехалаш». Іилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — А. Т. Твардовский. «Василий Теркин». 7-гІа класс.
9.05 — Испански мотт. Іомабу 1-гІа шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Физикеи Іилма-технически революции.
10.35, 11.35 — Физика. 7-гІа класс.
11.05 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.
12.05 — «Случай в аэропорту». Художественни фильм. 2-гІа сери.
13.20 — «Гаьнарен — уллуврен». Документальни фильмаш: «Са боаца цІа», «Кушчу», «Рокин «Лахты».
14.15, 23.05 — Кердадараш.
14.20 — Кердадоаккхача фильма дийнахьара сеанс. «Угрюм-река». 3-гІа сери — «Предательство».
17.05 — Кердадараш (гІалгІай меттала).
17.10 — Кинопрограмма.
17.40 — «Болхлой смена» (нохчий меттала).
18.10 — «Тха выступленей лерагІа» (нохчий меттала).
18.30 — Документальни фильм.
18.40 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
18.55 — Мультфильм.
19.05 — «Южная феерия». Бальни халхарий конкурс.
19.45 — «Импульс». 2-гІа передача.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Случай в аэропорту». Художественни фильм. 2-гІа сери.
23.15 — Дунен велогонка. ЧССР передача.

13 МАЙ
ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — Хоккей. СССР чемпионат. Хьалхарча моттигах йола матч.
10.55, 15.30, 17.15 — Кердадараш.
15.45 — Киргизски телевидене программа.
16.45 — ХІана, сендухьа.
17.20 — Іилма: теори, эксперимент, практика.
17.50 — Фантастика мультипликаце.
18.15 — «НаІара санагІа тІа». Москве керда зоопарк хьалъяра проблемаех.
18.45 — Тахан дунен тІа.
19.00 — «Московски седкъий» яхача искусства фестивала тІеххьара концерт.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — ТІеххьара концерта дІахододар.
22.30 — Боккхийчарна мультфильмаш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Объективе — хьайбаш». «Осьминог». Іилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Вайна гонахьара дуне. 1-гІа класс.
8.55 — Іилма-довзийтара фильм.
9.05 — Английски мотт. Іомабу 1-гІа шу.
9.55 — «Къонахчала сахьат». Іилма - довзийтара фильм.
10.05 — Іалама мастерскойи вайи.
10.35, 11.35 — Б. Полевой. «Бонкъала бакъ волча сагаг йола повесть». 5-гІа класс.
11.05 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
12.05 — «Случай в аэропорту». Художественни фильм. 3-гІа сери.
13.20 — Документальни фильм.
13.50, 23.05 — Кердадараш.
13.55 — Кердадоаккхача фильма дийнахьара сеанс. «Угрюм-река». «Крах».
17.00 — Кердадараш (нохчий меттала).
17.05 — Документальни фильмаш.
17.35 — «Республика кхашка». Юртбоахама обзорени (гІалгІай меттала).
17.50 — Фильм-реклама.
17.55 — «Негатив». Критически журнал.
18.10 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
18.25 — Спортивни программа. Перерыве — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Сакъердаме гном».
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Случай в аэропорту». Художественни фильм. 3-гІа сери.
23.15 — Документальни фильма экран. «Групповой портрет с Кижами».

14 МАЙ
ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.30 — Халкъа инструментий оазаш.
9.00 — «ХІана, сендухьа».
9.30 — «Петр Иванович Ступина». «Уж хьалхара бар» яхача циклацара документальни фильм.
9.50 — «Аз илли доаккхаргда шоана». Къонача самодеятельни авторех.
11.00 — «Просека». Документальни фильма премьера.
11.30 — «Къаьнарча городера лоацца вІашагІкхетараш». «Хьан улицагІа да цІей» яхача циклацара. г. Гродно бахархой салаІарах.
12.15 — «Массанена а хІараненa а». Кооперативаш: керда этап.
12.45 — ДІалокх арфа квартета.
13.05 — «Социализма мехкашка». Тележурнал.
13.35 — Фильм-концерт. Клоуна Л. Енгибарова кхолламах.
14.30, 23.50 — Кердадараш.
14.40 — Документальни фильм.
15.45 — «Гушдар — теша хала дар».
16.55 — «Танго, танго, танго». Фильм-концерта премьера.
17.25 — Документальни фильм.
17.45 — Дунен халкъашта юкъерча вахара редакце хьагойт: Фокусе — проблема. Азиатски кхерамзле. «УнахцІенон мах». США унахцІено лораярах.
18.45 — «Джек Восьмеркин — «Американец». 1—2-гІа сереш. Перерыве (19.50) — Кердадараш.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Шоатден сайрийна. КВН. МГУ-и Ленинградски 1-ча медицински институтеи командай вІашагІкхетар.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Студе хьагойт...». Социалистически Къахьегама Турпалах, УССР АН член-корреспондентах А. Н. Богомольцах.
9.10 — Созвучеш: эрсий былинаш.
10.30 — «Хьайбай дунен тІа».
11.30 — «УнахцІено».
12.15 — Компьютерцара къамаьл.
13.05 — Эрсий культурах йола беседаш. 3-гІа передача.
13.55 — «Саг. Лаьтта. Вселенни».
14.55 — «Паччахьалкхен доазув». Художественни фильм. Фильм 5-гІа — «1941 шу». 1—2-гІа сереш.
17.10 — Реклама.
17.20 — «ХІара письмона — терко» (нохчий меттала).
17.50 — «Зама» яхача вокально - инструментальни ансамбла концерт.
18.45 — Духовой музыка концерт.
19.00 — «Эстафета». Спортивно-физкультурни программа. Перерыве (19.45) — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Эггара дезагІа дар». Теникий спектакль.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Иллюзион. Г. Александрова фильмаш. «Эдал-Эдал». (1938 ш.).
23.30 — Кердадараш.

15 МАЙ
КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00, 23.35 — Кердадараш.
8.15 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Хьан дулларгда говра сурт?..». Документальни фильма премьера.
9.20 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «ГІулакх ду Советски Союза!».
11.00 — «Іуйрийнара почта». Музыкальни передача.
11.30 — XIX Еррнгсоюзни партийни конференцена накъадолхаш. Перестройкеи культуреи. 2-гІа передача.
12.30 — «Ашарий киоск».
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «УнахцІено».
14.45 — Мультфильм.
14.55 — Хьажархой дехарца. «Лаьттара вахар». Іилма-довзийтара фильм. 11-гІа фильм.
15.50 — «Из шоана дулургда».
16.35 — Фаьлг болча хьоашалгІа. «Буратиноца хинна хІамаш». Художественни фильм. 2-гІа сери.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.40 — Телефильм: тахани кхоанеи.
19.50 — «Джек Восьмеркин — «Американец». Художественни фильма премьера. 3-гІа сери.
21.00 — Ха.
21.40 — Футбольни обозрени.
22.10 — «Эстрадни программа».
22.55 — Дунен велогонка. Польшера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дІаотта!».
8.15 — «Вай беш».
8.50 — Янки Купала поэзи.
9.40 — «Акайист» яха альманах.
10.25 — Портреташ. А. И. Герцен.
11.10 — «Са жІалена совгІат ле». Документальни фильм.
11.20 — «Хьехархочун уроках...». В. Ф. Шаталова урокаш. 1-гІа передача.
11.50 — «Дунен гонахьа». Дунен халкъашта юкъерча музеяй ден хетаяь киноальманах.
12.55 — «Дикача наьха вахар». Астрономаш Д. М. Перевощиков, А. А. Михайлов, А. Б. Северный.
13.55 — «Паччахьалкхен доазув». Художественни фильм. Фильм 6-гІа — «Котало яьккхачул тІехьагІа». 1—2-гІа сереш.
16.10 — «Музыка эфире».
18.10 — «Даьхен хьамсара цІераш» яхача циклацара документальни фильма премьера — «Канал Грибоедова, дом, 9». М. М. Зощенко вахарахи кхолламахи.
18.30 — Мультфильмаш: «Вася Куролесовца хинна хІамаш», «Къоал дар...».
19.15 — «Березка» яхача паччахьалкхен академически хореографически ансамбла концерт.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Эрсий потешкаш».
20.15 — Гандбол. Европейски чемпионий кубок. МаІанах. Финал. ЦСКА — Тусем (ФРГ).
20.50 — Екаш я нерехтски муІалгаш.
21.00 — Ха.
21.40 — «Непобедимый». Художественни фильм.
22.50 — Кердадараш.

РАДИОПРОГРАММА

10 МАЙ
ШИНАРА

7.45 — 8.00 — «Юртара Іуйренаш». Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — 9.00 — Нохч-ГІалгІай музыка концерт (гІалгІай меттала).
9.15 — «Бригаде хозрасчет» (нохчий меттала).
9.25 — Музыка (нохчий меттала).
9.30 — 9.50 — «Къона заманхо» (гІалгІай меттала).
15.15 — 15.45 — Ек къона оазаш (гІалгІай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — «Наркоманеца къовсам лоаттабара правови де дезараш». Беседа.
16.16 — 17.00 — Даьхенах дола иллеш (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — Хоамаш.

11 МАЙ
КХАЬРА

7.45 — 8.00 — «РАПО: гІулакхаши проблемаши» (нохчий меттала).
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — 9.00 — ДІалокх Минцаев Мовсара (нохчий меттала).
11.15 — «Женсовет болх беш я» (гІалгІай меттала).
11.30 — «Закон, коллектив, саг».
11.50 — 12.00 — Юртбоахама знанеи радиошкола».
15.15 — «Цхьан дезале» (нохчий меттала).
15.30 — Музыка (нохчий меттала).
15.35 — 15.45 — «Хозрасчета проблемаш».
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — 17.00 — «Нохч-ГІалгІай поэзи музыке» яхача циклера передача.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — Хоамаш.

12 МАЙ
ЕРА

7.45 — «Юха а увзаш дегІаахар сихдар».
7.57 — 8.00 — Передачай программа. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.27 — Передачай программа (гІалгІай меттала).
8.30 — «Интернационализм — вай вахара закон» (гІалгІай меттала).
8.50 — 9.00 — Реклама.
11.15 — «Патриот» (нохчий меттала).
11.30 — «Госприемка: гІулакхаши проблемаши» (нохчий меттала).
11.45 — «Болхлочун хетар».
11.55 — 12.00 — Музыка.
15.15 — 15.30 — «Юртара вахар» (гІалгІай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Къамаьл ду районни радиос». Сунженски районера передача.
17.31 — Юрта боахама хьалхалаттараштa хетаь музыкальни программа (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Хоамаш.
18.40 — 19.00 — Музыка.

13 МАЙ
ПІАЬРАСКА

7.45 — 8.00 — «Юртара Іуйренаш».
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — «БІаьстан кхашкара балхашта — лакха темпаш» (нохчий меттала).
8.45 — Продукце динал: предприяте кизга» (гІалгІай меттала).
8.55 — 9.00 — Музыка (гІалгІай меттала).
11.15 — 12.00. — «Халкъа муамаш» яхача циклера передача (нохчий меттала).
15.15 — 15.30 — «Перестройках йоазонхочун хетар». Микрофона хьалхашка М.-С. Плиева (гІалгІай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «XIX-ча Еррнгсоюзни партийни конференцена накъаболхаш. «Авангарде коммунисташ» (гІалгІай меттала).
17.31 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.46 — ДоттагІлен концерт (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Хоамаш.
18.40 — 19.00 — «ЦІенхаштта хьадехаш» (нохчий меттала).

«Сердало» газета редакце коллективо газета редактора заместителга М. М. Хамхоевга цун нана

ХАМХОЕВА
БугІе Хьабидат

кхалхар чІоагГа хала а хеташ кодам бу.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-53-12, 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907 г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02141. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1705.